

μῶς δόσεως παρὰ σοῦ προσηρησαμένης εἰς ἐμέ, οὐδεμία τίτεται ἐκ τούτου τοῦ συμφωνοῦ ἀγωγή, ἐπειδὴ νοῦδόν *) ἐστὶ τὸ συμφωνοῦ. τοῦτο δὲ νόσον, ἐάν μὴ ἐπὶ δωρεῇ x) γέγονεν, ἐπειταγεῖ ἐστὶν ὁ ἐξ ἑλέγε κωνδικίαιος y), ἀλλὰ ἢ ὅτε ἐνομιζόν χρεωστῆν ἢ ὅτε ἐνομιζόν, σὲ εἶναι Τίτιον, ὃ ἐβουλόμην δωρησάσθαι z). ἐάν δὲ, ὡς ἐθεμάτισεν ἡ διατάξις, πρῶτον ἐδόθη τί ποτε παρὰ σοῦ καὶ μετὰ τοῦτο συνεφωνήθη περὶ αὐτῶν τῶν δεδομένων παρὰ σοῦ, ὅπως a) ὀφείλει b) ταῦτα ἀναδοθῆναι, οὐκ c) ἐστὶ γυμνὸν d) τοῦτο τὸ συμφωνοῦ e), ἀλλὰ κωνβετίον ἐστὶ καὶ τίκει τὸν κωνδικίαιον ἢτοι τὴν πραιοκρίτις βέβρις. ταύτην γὰρ, ἢν οἱ νομικοὶ κωνβίαιστοι κωνδοῦσι πραιοκρίτις βέβρις, ἐκάλειον κωνδικίαιον. διὰ τοῦτο δὲ ἡ διατάξις ἐδέθη ταύτης τῆς ἀκριβείας, ἐπειδὴ ὑπὲρ ἀλουμνης ἤγον ἀναθηρητῆς τὴν ἐπίδοσιν εὐρε γερνημένην. εἰ f) γὰρ αὐτὴ ἡ γυνὴ αὐτὴν πραιοκρίτου συνεφωνήσε περὶ ἀναδόσεως k) τῆς προίκος l), οὐκέτι ὁ κωνδικίαιος ἢτοι ἡ πραιοκρίτις βέβρις, ἀλλ' ἡ ἐξ στυπουλάτου πάντως εἰκίκετο. [Sch. p. I. 763.]

* Τὴν i) παροῦσαν παραγραφήν διδάσκουσαν, τί ἐστὶν τὸ φίλον συμφωνοῦ. καὶ μέμνηται ταύτης καὶ ζῆτι καὶ κεφ. π. καὶ τὰς ἐκεῖ κειμένας παραπομπὰς, καὶ ὅτι, ὅταν ὑπὲρ ἐτέρου γυναικὸς ἐπίδοθῃ προίξ, καὶ περὶ ἀναδόσεως αὐτῆς συμφωνήθῃ τι, ἀρμόζει ἢ πραιοκρίτις βέβρις ὅτε δὲ ὑπὲρ αὐτῆς προίκα ἐπίδοσιν γυνὴ, ἀρμόζει ἢ ἐκ στυπουλάτου. καὶ ζῆτι. βιβλ. κδ'. τίτ. α. κεφ. ρακ'. καὶ ὅτι ἡ διατάξις τὴν πραιοκρίτις βέβρις κωνδικίαιον ἐκάλειον. ἀναγρῶθι καὶ τὸν Παλαιὸν τοῦ θεμ. . . τοῦ ζ'. κεφ. ὅστις τὴν πραιοκρίτις βέβρις ἕμφακτον ὠνόμασεν, ἕμφακτον δὲ οὐ πραιοκρίτιον. ἀλλὰ πολιτικῶν.

ὅτε τὸ συμφωνοῦ γυμνὸν ἐστὶν] † Φίλον συμφωνοῦ ἐστὶν, ἢτοι μὴ προσηρησῆται δόσις ἢ ποιήσῃ: ἀλλὰ μόνον συμφωνοῦ συστή ἐπὶ δόσει ἢ ἐπὶ ποιήσῃ. ὡς ὅταν εἶπω τῷ χρεωστῆ μου, ὅτι ἀποχαρίσασθαι σοὶ βούλομαι τὸ δάνειον, μηδὲ παρέχοντός μου τὸ γραμματεῖον, οὐδὲν ὠφελῆται ὁ ὑποχρεωθεὶς ἐκ μόνῃ τῆς ὑποσχέσεως. ἢ ὅταν συμφωνήσῃ, παρέχειν σοὶ ἐτησίως δέκα ὑπερπύρα *) καὶ γὰρ ὅσους μὲν χρόνους κατέβαλον σοὶ, ταῦτα ἀναφαιρέτω ἕξεις καὶ οὐδεμίαν ἕξεις τοῦ λοιποῦ ἀγωγῆν. σὺ δὲ ἕξεις παραγραφῆν, ταῦτα τυχόν ἐπιζητούντος μου. εἰ δὲ οὐκ ἐφθασα ὅπως καταβαλέω σοι, οὐδὲ ἀναγκάζομαι καταβαλέω. σὺ μὲν γὰρ ἀγωγήν οὐκ ἔχεις, ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἔχω παραγραφῆν, τὸ φίλον προβαλλόμενος συμφωνοῦ. [Sch. p. I. 766.]

οβ'. 1) Ἀνὴρ ἔχων παῖδας ἐκ πρώτου γάμου, δευτέραν γαμετὴν ἀγαγόμενος, ὑπεδέξατο παρ' αὐτῆς ἀγρὸν προικιμαῖον, συμφωνήσας αὐτῆς καὶ τὰ ὑπὲρ τούτου τοῦ ἀγροῦ δημόσια τελέσματα ἐπιγινώσκων, καὶ καταβαλεῖν δὲ καὶ τοῖς δανεισταῖς, οἷς ὑπέκειτο οὗτος ὁ ἀγρός, τῆς κεχρεωστημένης m) αὐτοῖς n) ποσότητος τοῦς τόκους. ἀλλ' ἡ γυνὴ μετὰ τὸν γάμον παρέβη τὰ σύμφωνα, καὶ ὁ ταύτης ἀνὴρ διὰ τοῦ ἐκ τῆς o) προτέρας γαμετῆς μὲν p) νιοῦ αὐτοῦ, προγονοῦ δὲ ταύτης τῆς γυναικὸς, ἐδέθη βασιλέως περὶ τούτου τοῦ συμφωνοῦ. καὶ ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως: Ἀπὸ μὲν τοῦ συμφωνοῦ τοῦ γενομένου περὶ τῆς μητροῦς σου πρὸς τὸν σὸν πατέρα, διεφθόν ἀγρὸν εἰς προίκα αὐτῷ ἐπεδίδου, ὥστε καὶ τὰ τελέσματα αὐτῆν ἐπιγινώσκων q), καὶ τοῖς δανεισταῖς, οἷς ὑπέκειτο τοῦτο τὸ χωρίον, τοὺς τόκους καταβαλεῖν, ἀγωγή κατὰ τῆς γυναικὸς ἠρμόζειν οὐ δύναται, κἂν τὸ συμφωνοῦ εἰς ἐπερώτησιν ἐνεχθῆν ἀποδείκνυται. εἰ μὲντοι διατετιμημένος r) ὁ ἀγρός οὗτος ἐδόθη ἐν προίκῃ, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ μέρος τοῦ συμβολαίου τῆς προίκος, ἢ ὑπὲρ τῶν ἀγοραστῶν ἀγωγή ἐπὶ τῷ φυλαχθῆναι τὰ σύμφωνα ἀρμόζει.

tuam aedificaturum, ret nulla datio a tua parte in me praecesserit, nulla ex hoc pacto actio nascitur, quia pactum nudum est. Hoc autem intellige, quum non donandi causa pactum factum sit, quia tunc ex lege conditio est, sed vel quum putarem, me debere, vel quum putarem, te esse Titium, cui donare volebam. Si vero, ut constitutione positum est, prius aliquid a te datum sit, et postea de his, quae a te data sunt, reddendis convenerit, non est nudum hoc pactum, sed conventio est et parit conditionem sive praescriptis verbis actionem. Hanc enim, quam Iureconsulti praestantiores praescriptis verbis actionem appellant, appellavit constitutio conditionem. Ideo autem constitutio hac diligenti observatione indigebat, quia pro alumna dos data erat. Nam si mulier ipsa dote pro se data de reddenda dote pacta fuisset, non amplius conditio sive praescriptis verbis actio, sed ex stipulatu actio omnino competeret.

Haec adnotatio docet, quid sit nudum pactum. Et memineris eius et quaeras et cap. 80. et adnotationes ibi positas, et nota, si dos pro alia muliere data sit et de reddenda ea aliquid convenerit, praescriptis verbis actionem competere: sin autem mulier pro se dotem dederit, ex stipulatu competere actionem. Et quaere lib. 29. tit. I cap. 121. Et nota, constitutione praescriptis verbis actionem conditionem appellari. Lege quoque Antiquum them. . . cap. 7. qui praescriptis verbis actionem in factum appellavit, non autem praetoriam in factum, sed civilem.

3) quum pactum nudum est] Pactum nudum est, quum datio vel factum non praecesserit, sed solum de dando aliquo vel faciendo convenerit: veluti si debitori dixerit, me creditum ei remittere, nec ei chirographum reddidero, nihil haec promissio debitori prodest. Vel si decem hyperpyra quotannis mi tibi daturum promiserit: quae enim quotannis tibi solvi, ea tibi non auferentur, et nullam in posterum actionem habebis. Tu vero exceptionem habebis, si haec forte a te repetam. Si vero ea solvere nondum coepero, neque solvere compellor: nam tu actionem non habes, ego vero exceptione utor, nudum pactum praetendens.

LXXII. Quidam 1), cum liberos haberet ex priorē matrimonio, secunda uxore ducta ab ea fundum dotis nomine acceperat; convenerat, ut ea pro eo fundo et tributa publica 2) agnosceret, et creditoribus 3) quoque, quibus fundus erat obligatus 4), usuras 5) pecuniae iis debitae solveret. Verum mulier soluto matrimonio pacto non stetit: vir autem eius per filium suum e prima uxore susceptum, privignum autem huius mulieris, Principi de eo pacto preces obtulit: et Imperator ita rescripsit Ex conventionem quidem a noverca tua cum patre tuo, quum fundum ei in dotem daret, inita, ut ipsa et tributa agnosceret, et creditoribus, quibus fuerat hoc praedium obligatum, usuras solveret, actio adversus mulierem competere non potest 6), etsi pactum in stipulationem deductum 7) probetur. Sed si aestimatus is fundus in dotem datus est, ut et pars instrumenti dotalis 8) significat, ex emto actio 9), ut placitis stetur, competit.

L. II. C. II. 3.

w) Fabr. γυμνόν. x) Fabr. δωρεάν. y) Fabr. ἢ ἐκ νόμου ἀπαιτούσα ἀγωγή. z) Verba ἀλλὰ — δωρησάσθαι apud Fabr. desunt. a) Fabr. πῶς. b) Fabr. add. σοι. c) Fabr. οὐκέτι pro οὐκ ἐστὶ. d) Fabr. ἐστὶ hic inserit. e) Verbo συμφωνοῦ claudīt Fabr. Finem scholii inde a verbis εἰ γὰρ αὐτὴ κ. τ. λ. rursus habet Fabr. f) ἐάν Fabr. g) Fabr. ἀναδόσεως. Cod. Coisl. ἀποδόσεως. h) Post προίκος Fabr. addit: ἀγωγή ἠρμόζει ἢ ἀπαιτούσα τὴν προίκα loco eorum, quae in Cod. Coisl. leguntur. i) Deesse videtur σημείωσαι. k) Ἐπέρπυρον est aurea moneta Imperatorum Constantinopolitanorum. cf. du Fresne Gloss. med. et inf. Graec. h. v. l) Fabr. οἱ. Cod. Coisl. οβ'. m) Sic Cod. Coisl. Fabr. χρεωστομένης. n) Post αὐτοῖς Fabr. add. αὐτῆς, quod deest in Cod. Coisl. o) Ita Fabr. τῆς deest in Cod. Coisl. p) μὲν apud Fabr. deest g) In Basilicis additur, ut et ipsa tributa agnosceret, ὥστε καὶ τὰ τελέσματα αὐτῆν ἐπιγινώσκων. Id a textu Codicis alienum est, et in Basilica irrepsisse videtur ex L. I. C. sine censu. IV. 47. quae constitutio huic simillima est. r) Sic Cod. Coisl. Fabr. διατετιμημένος.

ἀνήρ]. Τὸ κατὰ πόδα οὕτως ἔχει ἀπὸ τοῦ συμφώνου μὲν, δι' οὐ συμφωνηθέντα τὴν μητροῦν σου μετὰ τὸ σου πατρός λέγεις, ὅτε ἄγρον εἰς προίκᾳ δίδου, ἵνα καὶ τὰ δημοσία τελέσματα αὐτῇ ἐπιγνώ, καὶ τοῖς δανεισταῖς, οἵστιον ἦσαν τὰ κτήματα ὑποκειμένα, τοὺς τόκους καταβάλῃ, ἀγογῇ σοι κατ' αὐτῆς ἁρμοζέων οὐ δύναται, εἰ καὶ τὸ συμφωνον εἰς ἐπερωτήσιν κατενεχθέν ἀποδεικνύται. εἰ δὲ ὁ ἄγρος διατιμηθεὶς οὕτως, ὥστε τὸ μέρος τοῦ δικαιώματος σημαίνει, εἰς προίκᾳ δέδοται, ἢ ἔξ βέβητο ἀγογῇ, ἵνα τοῖς ἀρῆσασιν ἐμμείνωσιν, ἁρμοζέως πάντως ἀποεῖς· κατὰ τὸν κανόνα τῆς πρὸ ταύτης διατάξεως μὴ δίδου καὶ ἐνταῦθα ἀγογῇ διὰ τοῦ πάντου, ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἢ πρὸ αὐτῆς ἐκινῶσιν, κτῆμα δέδοται καὶ συμφωνον ἐπὶ τῇ δόσει τοῦ κτήματος τοῦτον παρηκολούθησε, καὶ οὐ δοκεῖ ρούδον ἢτοι γυμνὸν εἶναι τὸ συμφωνον. προσέχε οὖν τῷ ἡρώ τῆς προλαβούσης διατάξεως. ἐκείνη γὰρ τότε λέγει, μὴ εἶναι τὸ συμφωνον ρούδον, ὅτε περὶ ἀναδοῦσεως τοῦ δεδομένου πράγματος συμφωνον παρακολούθησεν· καὶ ἐνταῦθα τοῖνυν, εἰ μὲν ὁ λαβὼν τὸν ἄγρον εἰς προίκᾳ ἀνήρ τινα συμφωνεῖ περὶ τοῦ, πῶς δεῖ ἀναδοθῆναι τὸν ἄγρον, ὃν ἔλαβε, καλῶς ἔγενετο· νῦν δὲ αὐτῇ ἢ παρασχούσα τὸν ἄγρον [αὐτῇ] ἔβρωσθη πάλιν καὶ συμφωνήσῃ, καὶ ἄλλα τινὰ μετὰ τοῦ ἄγρου δίδου, τοιούτῳ τὰ δημοσία τοῦ ἄγρου καὶ τοὺς τόκους τῷ δανειστῇ ἔξ ἑὸς οὐν πλεονοῦ τῶν δύο συμφωνῶν ὧσιν, ποῖαν ἢ δύνατο ἀγογῆν κινεῖν ὁ ἀνήρ κατὰ γυναῖκος; δοκεῖ γὰρ τῷ συμφωνῶν εἶναι, ὥστε τὴν γυναῖκα δεδωκυῖαν τὸν ἄγρον δοῦναι καὶ τοὺς τόκους καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἄγρου τελέσματα, ὅπερ ἐστὶ, δέδοι οὐτὶ δὲμ ἢτοι δίδου, ἵνα δώσω, καὶ οὐδ' ἐνδέχεται εἰς τὸ ἐν πλεονοῦ τῶν δύο δόσεων ἀναφερομένων τίθειν τινὰ ἀγογῆν τοῦτο τὸ συμφωνον. εἰ μὴ γὰρ παρὰ β. μερῶν συμφωνηθεῖ τινὰ, οὐδὲ συνάλλαγμα δύναται καλεῖσθαι τὰ παρὰ ὁ ἑὸς μόνον συμφωνούμενα. ἢ γὰρ κομψεντίων, ὡς ἐργωμεν ἐν τῇ δὲ πακτις τῶν πρώτων, πρώτον ζητεῖ εὐλογον αἰτίαν, ἀλλὰ τὰς δύο δόσεις ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γυναῖκος ἢ διατάξις.

δημοσία τελέσματα] Σήμερον τοῦτο τὸ συμφωνον ἀγροῦστατον ἔστιν· οὐδὲ γὰρ δυνατόν καθ' οἰονδήποτε συνάλλαγματος τρόπον ἄλλον μὲν νεμεσθῆναι τὸ χωρίον, ἄλλον δὲ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ καταβάλλειν συντελείας. ἀποφασίς ἀνηρημένη ἐν τῷ δ. βιβ. τοῦ κωδ. τι. μζ. τῆς α. καὶ β. τοῦ τι. διατ.

τοῖς δανεισταῖς] Ἀπορία. Πάντως μὲν γὰρ καὶ δίξω συμφωνον οὐκ αὐτῇ πάντως ἢ τὸν τοκὸν καταβάλλειν τοῖς ἰδίοις δανεισταῖς διὰ τῆς προσωπικῆς ἀγογῆς. Ἀνοίς. Ἀλλὰ κινῶν τὴν Σερβιανῇ ὁ δανειστὴς πάντως τὸν ἄνδρα ὡς νεμόμενον τοὺς ἀγροὺς ἀπῆται, τοὺς τόκους καταβάλλειν αὐτῷ, καὶ ἀνάγκη εἶχε ἐναγόμενος τῇ Σερβιανῇ, ἢ ἐπιγνώσασιν τοὺς τόκους, ἢ ἀποστῆναι τῆς νομῆς τοῦ χωρίου. καλῶς οὖν συμφωνεῖ ὁ ἀνήρ, καταβάλλεσθαι παρὰ ὁ τῆς γυναῖκος τοὺς τόκους, οὐχ ἵνα ὁ δανειστὴς ἀναγκάζηται πάντως κινήσῃ κατὰ τῆς γυναῖκος, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἔλθῃ κινῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός τὴν ὑποθήκην, ἀναγκάζῃ τὴν γυναῖκα ὁ ἀνήρ ἐκ τοῦ συμφωνῶν καταβάλλειν τοὺς τόκους καὶ ἀπαλλάξαι ὁ τῆς περὶ τούτων ὀχλήσεως τὸν ἄνδρα.

οἷς ἐπέχειτο] * Ζητεῖ βιβ. κέ. τι. α'. κεφ. θ'. θεμ. γ'. καὶ τι. β'. αὐτοῦ κεφ. ε'. θεμα παρορθευμένων περὶ ἐνεχύρου καὶ ὑποθήκης. προσέχε τῷ ἴνδικι, ἵνα μὴ ἐναντιωθῶσὶ σοι.

τοὺς τόκους] * Τινὲς νομίζουσιν, οὐ καλῶς ἔχειν τὴν περιγραφήν, διότι σιωπηρῶς τὸ ἐνεχύρον οὐχ ὑπόκειται ἐπὶ τοῖς τόκοις, εἰ μὴ καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὑποτεθῇ. καὶ ἀναγνώσθαι βιβ. κέ. τι. α'. κεφ. ια'. θεμ. γ'. ὁ φησὶν· εἰ τι ὑπὲρ μόνου τοῦ κεφαλαίου εἴτε ὑπὲρ τῶν τοκῶν δοθῇ ἐνεχύρον, καὶ καταβληθῇ τὸ ὑπὲρ οὐ ἠνεχυρωσθῆ, κινεῖται ἢ περὶ ἐνεχύρου ἀγογῇ. καὶ ὁ Παλαιὸς ἔξωθεν σημειώσασιν, οὐ οὐχ ὑπόκειται κατὰ πρόληψιν καὶ ἐπὶ τοῖς τόκοις τὸ ἐνεχύρον, εἰ μὴ ἰδίως καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὑποτεθῇ. συνάδει δὲ τούτω καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ τελευταίῳ θεματι τοῦ γ'. κεφαλαίου τοῦ β. τι. τοῦ αὐτοῦ βιβ. ἀναγνώσθαι καὶ τὰ τοῦ Παλαιοῦ. ἄλλοι δὲ φασιν, ὅτι ἐπὶ τοῖς ἐπηρωτημένοις τόκοις σιωπηρῶς ὑπόκειται, καὶ χρῶνται πρὸ μαγνησίου τῷ β. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβ. καὶ τι. λέγοντι· προτετήμημα ὁ δευτέρου δανειστοῦ ἐπὶ τοῖς δραμοῦσι τόκοις μετὰ τὸ δανείσαι αὐτῷ· καὶ τὸ γ. φράσσοντι· εἰα πρὸ σοῦ καὶ μετὰ σὲ τὸ αὐτὸ ὑποτεθῇ μοι, εἰς μόνον τὸ πρώτον ποσὸν προτετήμημα ὁ σου, καὶ ἄδειαν ἔχεις, προσφέρειν μοι αὐτὸ μετὰ τῶν τόκων. καὶ βιβ. κγ'. τι. γ'. κεφ. νβ. καὶ

1) Quidam] Τὸ κατὰ πόδας haec habet: Ex conventione quidem, qua pactam novercam tuam cum patre tuo dicis, cum fundum in dotem daret, ut ipsa et tributa publica solveret, et creditoribus, quibus praedia fuerant obligata, usuras solveret, actio tibi adversus eam competere non potest, etsi pactum in stipulationem deductum probetur. Sed si fundus aestimatus ita, ut pars instrumenti significat, in dotem datus est, ex vendito actio, ut placitis stetur, competit. Nam et hic, et et in antecedente constitutione, fundus datus est et pactum in fundi datione adiectum est, quod nudum esse non videtur. Attende igitur ad textum praecedentis constitutionis. Illa enim tunc pactum non esse nudum ait, quum de reddenda re, quae data est, pactum adiectum sit: itaque hic quoque, si maritus, qui fundum dotis nomine accepit, de fundo, quem accepit, reddendo quaedam pactus sit, recte pactum factum est: nunc vero mulier, quae fundum dederat, rursus onerata est et promissit, se alia quaedam cum fundo daturam, id est, tributa fundi, et usuras creditori. Cum igitur ex una parte duo pacta sint, qualem actionem maritus contra mulierem movere poterat? Pacto enim inesse videtur, ut mulier, quae fundum dedit, etiam usuras et tributa fundi praestet, quod est, dedi, ut darem, et fieri non potest, ut ex eo pacto, quum utraque praestatio uni parti imponatur, actio aliqua nascatur. Nam nisi ab utraque parte aliquid promissum sit, neque contractus vocari potest id, quod ab una parte promissum est. Conventio enim, ut titulo de pactis partis primae Digestorum didicimus, primum requirit iustam causam: verum constitutio utramque dationem ex persona mulieris factam esse ponit.

2) tributa publica] Hodie hoc pactum invalidum est: neque enim fieri secundum quemlibet contractum potest, ut alius praedium possideat, alius tributa pro eo solvat. Sententia relata est lib. 4. Cod. tit. 47. const. 1. et 2.

3) creditoribus] Dubitatio. Omnino enim et sine pacto non ab ipsa muliere usurarum solutio creditoribus praestanda personali actione exigeretur. Solutio. Sed creditor Serviana actione usus omnino a marito, tanquam fundorum possessore usurarum solutionem exigeret, et maritus Serviana conventus necesse haberet, aut usurasolvere, aut possessione fundi cedere. Recte igitur maritus paciscitur, ut a muliere usurae solvantur, non ut creditor omnimodo adversus mulierem agere compellatur, sed ut, si adversus maritum hypothecaria actione experiat, maritus mulierem cogat, ut ex pacto usuras solvat eumque usurarum onere liberet.

4) quibus — erat obligatus] Quaere lib. 25. tit. 1. cap. 9. them. 3. et tit. 2. eius cap. 5. thema penult. de pignore et hypotheca. Ad Indicem attende, ne tibi repugnare videantur.

5) usuras] Quidam non recte sese habere illam periphrasin arbitrantur, quia tacite pignus usurarum nomine non obligatur, nisi earum quoque nomine sit specialiter obligatus. Et lege lib. 25. tit. 1. cap. 11. them. 3. quo dicitur: Si pignus sortis tantum nomine vel usurarum datum sit, et solum sit id, cuius nomine obligatum erat, pignoratitia actio movetur. Et Antiquus extrinsecus addit: nota, pignus ex praesumptione usurarum quoque nomine non obligari, nisi specialiter et propter eas pignori datum sit. Huic consentaneum est et id, quod them. ult. cap. 13. tit. 2. eiusdem libri positum est. Lege et adnotationes Antiqui. Alii autem usurarum in stipulationem deductarum nomine tacite pignus obligari affirmant, et testimonii loco utuntur cap. 12. eiusdem libri et tit. quo dicitur: Potior sum posteriore creditore quoad usuras, quae currunt post creditam ei pecuniam: et cap. 20. quo dicitur: Si ante te et post te eadem res mihi obligata sit, quod ad pri-

s) Hoc alterum αὐτῇ, quod habet Cod. Coisl. supervacaneum est. Ideo uncis inclusi. t) Lege παρὰ. Cod. Coisl. περὶ. u) Lege παρὰ. Cod. Coisl. περὶ. v) Cod. Coisl. ἀπαλλάξῃ. w) Cod. Coisl. προτετήμημα. x) Cod. Coisl. rursus προτετήμημα.

τῇ ἐκεῖ παραγραφῇ ἐχούσῃ περὶ τὰ μέσα. κικεῖνο δὲ σημειώ-
σαι, ὅτι ἡ διατάξις ἐπὶ τῶν ἀπερωτήτων τόκων ἠθέλησε
γίνεσθαι συμφωνόν, ὥστε ἐποκεισθαι καὶ ἐπὶ τοῖς τόκοις τὸ
ἐνέχυρον. ἐπὶ μὲν γὰρ ἐπρωτημένον τόκων οὐδαμῶς τὸ ἰδικόν
συμφωνόν παρὰ γ) τινὶ τῶν ρωμαίων ἐξητήθη. οἰμαί, τὴν δευ-
τέρω ἐπισημαίνω ἀληθεύειν ὅσα γὰρ καὶ τὴν παρούσαν παρα-
γραφὴν α) συντρέχει πάλιν τῇ δευτέρῃ παραδόσει β).

ἀγωγή κατὰ τῆς γυναικὸς ἀρμόζειν οὐ δύνα-
ται.] Καὶ γὰρ ἠτάως ἐπρωτήσεν ἄνηρ τὴν γυναῖκα· ὁμολο-
γεῖς καταβάλλειν τοὺς τόκους; ἀγωγήν οὐκ ἔχει κατ' αὐτῆς
τὴν ἐκ στιπουλάτου, ἐπειδὴ ἄλλοις δοθῆναι ἐπρωτήσεν, ὡς
οὐκ ἦν ὑπεξούσιος. τὸ δὲ τῶν δημοσίων κεφάλαιον οὐκ ἠδύνατο
ἔχειν ἀγωγήν ἐκ τῶν ἐπισημαίνων μοι νεαρῶν διατάξεων.

Καὶ μὴν ὅτε διαφέρει μοι, ὅπερ ἄλλω ἐπρωτῶ, ἐρωτημένος
ἐπρωτῶ, ὡς βιβ. γ. τ. α. κεφ. λς. θεμ. γ. καὶ πάντως
διαφέρει ἄνδρῶν, καταβάλλειν τὴν γυναῖκα τοὺς τόκους καὶ μὴ
αὐτὴν ἐνάγεισθαι τῇ Σερβιανῇ. μάθε οὖν· ἐκ τούτου ἀμφι-
βολία ἀναφέρεται. ὅταν μὲν γὰρ γένηται, τότε οὐκ ἐρωτῶται, καὶ
ὡς παρὰ τὸν ἄνδρα οὐκ ἔχειν ὄν· παρὰ τὸν μὲν, διότι ἀπαγο-
ρεῖται ὁ νόμος, ἄλλοι μὲν νέμονται, ἄλλοι δὲ δίδονται τὰ δημό-
σια, ὡς κεφ. τελευτ. τοῦ ιδ'. τ. τοῦ ιδ'. βιβ. ψιλὸν δὲ ἐστὶ,
διότι ἐξ ἑνὸς πλευροῦ τὰ δύο συμφωνά εἰσιν. οὔτε γὰρ ὑπερτιν
εὐλόγος τις αἰτία, οὔτε δόσις ἐπὶ δόσει, οὔτε ποιήσις ἐπὶ ποιή-
σει, οὔτε τι τῶν τοιούτων, ἵνα ἀρμόσῃ ἡ πραεσοκρίτης βέβησι·
ἀλλ' ἐξ ἑνὸς μέρους ἢ τὸ συμφωνόν ἢ τὸν νόμον τῆς γυναικὸς, δοκεῖ
γὰρ λέγειν, δίδωμι, ἵνα δάσω. ἀπὸ τοῦ τοιούτου συμφωνῶν ὡς
ψιλὸν ὅπως καλῶς εἶπεν ἡ διατάξις, μὴ εἶναι ἀγωγήν. ταῦτα
μὲν οὖν, ὅταν μὴ γένηται ἐπρωτήσις. εἰ μὲντοι γένηται, τότε
ὡς παρὰ τὸν ἄνδρα οὐκ ἐρωτῶται. ὁμοίως γὰρ τούτω φησὶν καὶ
τὸ α. κεφ. τοῦ ιδ'. τ. τοῦ ιδ'. βιβ. ἐπὶ μὲντοι τοῖς τόκοις
ἐὰν γένηται ἐπρωτήσις παρὰ τοῦ ἀνδρός, τοὺτους καταβάλλειν
τὴν γυναῖκα, οὐκ ἐρωτῶται, διότι ἄλλοις δοθῆναι ἐπρωτήσεν,
ὡς οὐκ ἦν ὑπεξούσιος. ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν μὴ γένηται ἐπὶ τοῖς
τόκοις ἐπρωτήσις, οὐκ ἐρωτῶται. ὑπερὶ γὰρ ἄλλου προσώπου
συμφωνῶν τις οὐκ ὀφείλει αὐτὸν, ὥσπερ οὐδ' ὅταν ἐπρωτῶται
ὑπερὶ ἄλλου. ἐρωτῶται διὰ τοῦτο δὲ συμφωνῶν μετὰ τῆς γυναικὸς
ὁ ἄνηρ, ὥστε αὐτὴν δίδωμι τοὺς τόκους τοῖς δανεισταῖς, διότι
ἴσως οἱ δανεισταὶ κατ' αὐτὸν ἐκείνου ὡς νεωμένοιο τὸν ἀγρὸν
ὑποτεθέντα αὐτοῖς. ζῆται καὶ βιβ. ιδ'. κεφ. ιδ'. τὸ τελ. λέγον,
ὅτι κἂν εἰς διατίμησον ἐνεχθῆ ὁ τοιοῦτος ἀγρὸς, οὐκ ἐστὶν
ἀγωγή ἐπὶ τοῦ τοιούτου συμφωνῶν εἰς τὸ πληρωθῆναι τὰ συμ-
φωνηθέντα, καὶ μὴ σοι δόξῃ ἐναντία. ἰσάζει γὰρ τῷ πάκτῳ
καὶ γὰρ τὸ παρὸν τὴν ἐξ ἑαυτοῦ οὐκ ἐπὶ τῇ τῶν δημοσίων
καταβολῇ, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνο δέδωκεν ἐπὶ τῇ καταβολῇ τῶν τόκων,
περὶ ὧν ἐκεῖ οὐ μνημονεύει.

* Οὗτο νόμι τὸ, ἀγωγή ἀρμόζειν οὐ δύναται κατὰ τῆς
γυναικὸς, ὥστε δηλονότι ἀναγκάζειν καταβάλλειν τὰ δημόσια
πρὸς τὸν δημοσίον καὶ τοὺς τόκους πρὸς τοὺς δανειστάς. ἐνεν-
τίαν γὰρ ἐστὶν τὸ τοιοῦτον συμφωνῶν τῶν καλῶν τρόπων, ὥστε
ἄλλοι παρὰ τὸν νεωμένοιο καταβάλλειν τὰ δημόσια καὶ τοὺς
τόκους. πρὸς μὲντοι τὸν ἄνδρα αὐτὸν ἐρωτῶται τὸ συμφωνόν,
καὶ δύναται ἐνάγειν, ὥστε ὅσα κατέβαλε πρὸς τὸν δημοσίον ἢ
πρὸς τοὺς ὑποθηκαίους δανειστάς, ἀντιλαμβάνειν πάλιν παρ'
αὐτῆς· ἐὰν τοῦτο δηλονότι συνεφώνησεν τὸ ὅσα καταβολῇ, ἀνα-
λαβεῖν παρ' αὐτῆς. καὶ ζῆται κεφ. νβ'. θεμ. γ. καὶ μνημονοῦται
τοῦ μβ. κεφαλαίου.

* Φησὶν δὲ ἔξωθεν ὁ Παλαιός, διὰ τοῦτο μὴ ἔχειν ἀγω-
γὴν, ἐπειδὴ ἄλλοις ἐπρωτήσεν, ὡς οὐκ ἦν ὑπεξούσιος. ἠπόρησε
δὲ τις πρὸς τοῦτο.

* Ὁ γάμος γὰρ ἐλευθεροῦ τὴν γυναῖκα φροντίδων καὶ βα-
ρῶν τῶν ἐπὶ πράγματι, καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρῳ ἐπιμνησκόνται
πάντα. τὸ ἐναντίον γοῖν συμφωνησάντος τοῦ σοῦ πατρός, ἵνα
ἡ γυνὴ ἐπιγνώσκῃ τὰ βύθη τοῦ ἀγροῦ, ἀπὸ τοῦ τοιούτου
συμφωνῶν ἀγωγήν οὐκ ἔχει κατὰ τῆς γυναικὸς. τὸ γὰρ τοιοῦτον
συμφωνῶν ὑπερτιν τῶν καλῶν τρόπων καὶ τῶν νόμων ἐστίν.
εἰ δὲ διατετιμημένος ἐδόθη, φαίνεται, ὅτι τοῦ βύθους συμ-
μίσθεσεν ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ καλῇ πίστει· ἀρκεῖ γὰρ εἰς βύθος,
διατετιμημένον δοθῆναι τὸν ἀγρὸν τῷ ἀνδρὶ. καὶ μὴ μοι εἴπῃς,
ὅτι πάλιν τῇ γυναικὶ τοῦ βύθους ἐπιγνώσθητος παρὰ τὸν ἄνδρα

mam sortem attinet, tantum te potior sum, illamque
cum usuris offerre mihi potes. Et lib. 23. tit. 3. cap. 52.
et adnotatione, quae ibi est, et circa medium haec ha-
bet: Nota et illud, constitutionem voluisse, ut usurarum
quae in stipulationem deductae non sunt, nomine pactum
iniretur, ut propter usuras quoque pignus obligaretur.
Quod enim ad usuras in stipulationem deductas attinet,
nequaquam speciale pactum ab aliquo ex Iureconsultis
desideratum est. Secundam interpretationem veram esse
arbitror. Videas et hanc adnotationem: omne convenit
cum eo, quod secundo loco traditum est.

6) actio adversus mulierem competere
non potest] Nam expresse maritus mulierem inter-
rogavit: usuras solvere spondes? Actionem adversus
eam ex stipulatu non habet, quia aliis dari stipulatus
est, quorum in potestate non erat. Pactum autem de
tributis in initum actionem gignere ex novellis constitu-
tionibus a me commemoratis non poterat.

Atqui quum mea interest, quod alii stipulor, cum
effectu stipulor, ut lib. 43. tit. 1. cap. 37. them. 3. Et
omnino mariti interest, ut usuras mulier solvat et ipse
Serviana non conveniatur. Disce igitur: ex eo dubitatio
oritur: nam si quidem pactum in initum sit, pactum non
valet, tum quia contra leges, tum quia nudum est:
contra leges quidem est, quia lex prohibet, quominus
alius possideat et alius tributa solvat, ut cap. ult. tit. 14.
lib. 19. Nudum autem est, quia utrumque pactum ex
uno latere est. Neque enim iusta aliqua causa subest,
neque do, ut des, neque facio, ut facias, neque aliud
quid eiusmodi, ut praescriptis verbis actio competat:
sed pactum ex uno latere, id est, mulieris erat. Dicere
enim videtur, do, ut dem. Ex tali pacto, utpote nudo
recte constituto dixit, non esse actionem. Haec igitur
obtinent, si stipulatio facta non sit. Si tamen facta sit
stipulatio, tunc conventio, quia contra leges est, non
valet. Nam similia huic dicuntur cap. 1. tit. 14. lib. 19.
Sed si usurarum nomine stipulatio a marito facta sit,
ut eas mulier solveret, irrita est, quia aliis dari stipu-
latus est, quorum in potestate non erat. Similiter si
non facta sit usurarum nomine stipulatio, non valet.
Paciscendo enim quis pro alio ei non prodest, sicuti
nec si pro alio stipulatus est. Ideo autem valet pactum
a marito cum muliere de usuris ab ea creditoribus sol-
vendis, quia creditores fortasse adversus eum tanquam
possessorem fundi obligati agebant. Quaere et lib. 19.
tit. 14. in fine, quo dicitur, etsi aestimatus sit eiusmodi
fundus, actionem, ut placitis stetur, ex tali pacto non
esse. Ne tibi repugnare videantur. Simile enim est
huic pacto: nam hoc capitulo actio ex emto non datur
de tributis solvendis, sicuti nec illo datur de usuris
solvendis, quarum ibi mentio non fit.

Sic intellige id, quod dicitur, actionem adversus mu-
lierem competere non posse, ut videlicet tributa fisco
et usuras creditoribus solvere compellatur. Tale enim
pactum contra bonos mores est, ut alius, quam posses-
sor tributa et usuras solvat. Quod tamen ad maritum
attinet, pactum valet, et maritus agere potest, ut quae
fisco vel creditoribus hypothecariis solverit, a muliere
recipiat: si hoc scilicet pactus est, ut quae solverit, ab
ea recipiat. Et quaere cap. 52. them. 3. et memineris
cap. 42.

Antiquus autem extrinsecus ait, ideo maritum non
habere actionem, quia aliis stipulatus sit, quorum in
potestate non erat. De eo vero quis dubitaverat.

Matrimonium enim mulierem sollicitudinibus et oneribus rei liberat, et de cetero omnia a marito agnoscuntur. Quum igitur pater tuus contrarium pactus sit, ut uxor onera fundi agnosceret, ex tali pacto actionem adversus uxorem non habebit. Eiusmodi enim pactum contra bonos mores et leges est. Si vero fundus aestimatus datus sit, apparet, uxorem bona fide cum marito onus communicasse: sufficit enim ad onerandam eam, quod fundus aestimatus marito datus sit. Nec mihi dicas, pactum rursus contra leges esse, quum a muliere

α) Lege παρὰ. Cod. Coisl. περὶ. β) Cod. Coisl. περιγραφῆν. γ) Cod. Coisl. περιδοσει.

ἔστιν τὸ σύμφωνον· ἀκούσῃ γὰρ, ὅτι, ἐπεὶ καλὴ πίστις ἐμεσολάβησεν, ἐρρωμένον ἔστιν τὸ σύμφωνον, καὶ δύναται ὁ ἀνὴρ κινήσει τὴν ἐξ ἔμπτο κατὰ τῆς γυναίκος ἐπὶ τῷ φιλάξει τὸ σύμφωνον.

† Πάντως ὁ ἀπορεῖς κατὰ τὸν κανόνα τῆς πρὸ ταύτης διατάξεως, ὅτι μὴ δίδεται ἐπαύθια ἀπὸ τοῦ συμφώνου ἀγωγῆ· ἐπειδὴ καὶ ἐπαύθια, ὡς ἡ πρὸ αὐτῆς ἐκατόνισ, κτήμα δίδονται, καὶ σύμφωνον ἐπὶ τῇ δόσει τοῦ κτήματος τούτου παροικουθήσῃ, καὶ οὐ δοκεῖ γυνὴν εἶναι τὸ σύμφωνον. προέξε οὖν τὸ ῥητόν ὅτι τῆς προλαβούσης διατάξεως· ἐκείνη γὰρ τοκε λέγει μὴ εἶναι τὸ σύμφωνον γυνὴν, ὅτε περὶ ἀναδοσῆος τοῦ δεδομένου πράγματος σύμφωνον παροικουθήσῃ. καὶ ἐπαύθια τοῖνυν εἰ μὲν ὁ λαβὼν τὸν ἀγρὸν εἰς πρόξια ἀνὴρ συνεφώνησε περὶ τοῦ πῶς ἀναδοθήσῃ τὸν ἀγρὸν, ὃν ἔλαβε, καλῶς ἐνήγχετο· νῦν δὲ αὐτῇ ἡ παροικουσα τὸν ἀγρὸν, αὐτῇ ἐβαρῆθη πάλιν καὶ συνεφώνησε, καὶ ἄλλα τινὰ μετὰ τοῦ ἀγροῦ δίδονται, τοιούτοι, τὰ δημόσια τοῦ ἀγροῦ καὶ τοὺς τόκους τῷ δανεισθῆ. ἐξ ἑνὸς οὖν πλευροῦ τῶν δύο συμφώνων ὄντων, ποῖαν ἠδύνατο κινεῖν ἀγωγὴν ὁ ἀνὴρ κατὰ τῆς γυναίκος; δοκεῖ γὰρ τὸ σύμφωνον εἶναι, ὥστε τὴν γυναῖκα δεδοκίμα τὸν ἀγρὸν δοῦναι καὶ τοὺς τόκους καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ τελέσματα, ὅπερ παρόνομον ἔστι. καὶ οὐκ ἐνδέχεται τὸ ἐν ὁ πλεονόν ὅτι τῶν δύο δόσεων ἀναφερομένων τίκειν τινὰ ἀγωγὴν τοῦτο τὸ σύμφωνον. εἰ μὴ γὰρ τῶν δύο μερῶν συμφωνηθῆται τινὰ, οὐδὲ συνάλλαγμα ἢ κληρονομία τὰ παρ' ἑνὸς μέρους συμφωνούμενα· ἢ γὰρ συνέλευσις, ὡς ἐργωμεν ἐν τῷ δὲ πάλαι τῶν πρώτων ὅτι, πρῶτον ζητεῖ εὐλόγον αἰτίαν, ἔπειτα δόσιν ἐπὶ δόσει, ἢ δόσιν ἐπὶ ποιήσει, ἢ ποιήσῃ ἐπὶ δόσει, ἢ ποιήσῃ ἐπὶ ποιήσει. τούτων δὲ οὐδὲν ἢ περιέχει τὸ σύμφωνον τοῦτο· ἀλλὰ τὰς δύο δόσεις ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γυναίκος συμπλερωμένους περιέχει. καλῶς οὖν ἠρηνήσατο πᾶσαν ἀγωγὴν ἐκ τούτου τοῦ συμφώνου κατὰ τῆς γυναίκος ἢ διατάξις. [Sch. q. I. 766.]

† Παρόνομον γὰρ ἔστι τὸ σύμφωνον, ἕτερον νέμεσθαι, καὶ ἕτερον τὰ δημόσια καταβάλλειν. [Sch. q. I. 767.]

† Ὡς τε διαλύσεις γενομένης τυχόν τοῦ γάμου ἀναδιδομένου τοῦ ἀγροῦ ἔποικετῖν τὸν ἀνδρα, εἴ τι ὑπὲρ αὐτοῦ εὐλόγως καταδικάσῃ, ἢ τελέσματα καταβάλλετο. [Sch. q. I. 767.]

κἂν τὸ σύμφωνον εἰς ἐπερωτήσιν ἐνεχθῆ[?] * Ἐναντίον γὰρ ἔστι τὸν καλὸν τρόπον τὸ σύμφωνον. ἢ γὰρ γυνὴ διὰ τοῦτο λαμβάνει τὸν ἀνδρα, ἵνα ὠφελεται ἔξῃ διὰ ταῦτα ἐξ αὐτοῦ. πῶς οὖν καλοῦ τρόπου ἔστιν τὸ τὸν ἀνδρα τὸν ἀγρὸν ἔχειν, τὴν δὲ γυναῖκα ἐγκυδνεύειν ἐπ' αὐτῷ καὶ προέξει ἀποπληροῦν τοὺς δανεισθῆ; σήμερον δὲ γίνωσκε, ὅτι τὰ τέλη ὁ νεμόμενος αἰεὶ πώποτε ἀπαιτεῖται, κἂν διατετιμμένος, κἂν ἀδιαιτητός ἔσῃ ὁ ἀγρὸς. καὶ ἐπὶ δωρεῆς καὶ πρῶτος καὶ πᾶσι συνάλλαγμα, κἂν ὁ πρῶτος ἢ ὁ δωρησάμενος συμφωνῆσῃ, καταβάλλειν αὐτῷ, ἀχρηστον τὸ σύμφωνον.

ἡ μέρος τοῦ συμβολαίου τῆς προικῆς Πάντως γὰρ μετὰ τῆς δέσεως καὶ μέρος τοῦ προικῆος συμβολαίου ἐπιδόσῃ βασιλεὶ ὁ δεσφείς, καὶ ἐν μέρει τούτῳ ἔκειτο ἢ τῶν προικῆων κτημάτων διατίμησις.

ἢ ὑπὲρ τῶν ἀγοραστῶν ἀγωγῆ] Ἀντὶ τῆς ἐξ ἔμπτο, ἥτις ἔστιν ἀγωγή κινουμένη παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κατὰ ἐκδοσίων ἢ πρῶτος, τὴν ἐξ βένδιτο, ἥτις ἔστιν ἀγωγή παρὰ τοῦ πρῶτου κινουμένη κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, δέδοικεν ὁ βασιλεὺς. ὁ γὰρ ἀνὴρ ἀγοραστὴν δοκεῖ τὰ διατετιμμένα τῆς προικῆος πράγματα, ἢ δὲ γυνὴ πωρασκῆν. οὐκ ἔπιωσεν δὲ ὁ τὴν διατάξιν ὑπαγορεύσας. πολλὰς γὰρ καὶ τοὺς νομικοὺς εὐλόγησαν ἀντὶ τῆς ἐξ ἔμπτο τὴν ἐξ βένδιτο τρακαύσαντας, καὶ τὸ ἐναντίον ἀντὶ τῆς ἐξ βένδιτο τὴν ἐξ ἔμπτο δεδοκίμας. ἔγνω δὲ, ὅτι δινημιθεῖ ἀκολούτως ἐπὶ τῆς πρῶτος καὶ ἀγοραστῆς ἀλλήλων ὀφείζονται τὰς ἀγωγὰς, ἀντὶ τῆς ἐξ ἔμπτο τὴν ἐξ βένδιτο καὶ ἔμπτο. σημείωσαι, ὅτι καὶ μὲν ἀκριβῆς οὐσα ἢ πρῶτος ἢ ἐκ τῆς διατίμησος τῶν προικῆων πραγμάτων κατασκευασμένη ὁμοῦ τοῖς συμφώνοις καὶ ἀλλοκότοις οὐσα ζητῆται. τί γὰρ κοινὸν πρὸς τὴν ἀγοραστῆν τῶν ἀγρῶν, πρὸς τοὺς τόκους τοὺς ὑπὸ τῆς γυναίκος κερχρωσθημένους;

* Τὴν ἐξ βένδιτο φρασὴν τὸ κατὰ πόδας· ὁ δὲ Βασιλεὺς τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγοραστῶν ἔγραψεν, ἥτις ἔστιν ἢ ἐξ ἔμπτο. πρὸς γοῦν τὸ παλαιὸν ἐκλήθη τὴν διατάξιν ἔγραψεν ὁ Θαλαλαῖος, ἀντὶ τῆς ἐξ ἔμπτο τῆ ἢ ἐξ βένδιτο χρησασθῆ τὴν διατάξιν.

onus agnatum sit. Audies enim, pactum, quum bona fides intercesserit, validum esse, et maritum adversus mulierem, ut placitis stetur, ex emto agere posse.

Haeres haud dubie, quia iuxta regulam praecedentis constitutionis hic ex pacto actio non datur: nam et hic, ut positum est in praecedenti constitutione, fundus datur et pactum de reddendo eo fundo subsecutum est, nec pactum nudum esse videtur. Animum igitur attende ad textum praecedentis constitutionis: illa enim tunc ait pactum nudum non esse, quum de reddenda re data pactum subsecutum sit Ergo hic quoque, si quidem maritus, qui fundum dotis nomine accepit, pactus esset de fundo, quum accepit, reddendo, recte conveniretur. Nunc vero ea, quae fundum dedit, rursus onerata et pacta est de aliis quibusdam cum fundo praestandis, id est, de tributis fundi et de usuris creditori solvendis. Quum igitur ex uno latere duo pacta sint, qualem actionem maritus contra mulierem intendere poterat? Videtur enim convenisse, ut mulier, quae fundum dedit, et usuras et tributa fundi solveret, quod contra leges est: nec pactum hoc actionem aliquam gignere potest, quum uni parti duae praestationes impositae sint. Nisi enim ex utraque parte aliquid promissum sit, nec contractus dici potest, quod ab una parte promissum est: conventio enim, ut didicimus tit. de pactis partis primae Digestorum, primum requirit, ut iusta causa subsit, deinde negotium do ut des, aut do ut facias, aut facio ut des, aut facio ut facias. Nihil autem eorum hoc pactum continet: sed ex parte mulieris duas praestationes promissas continet. Recte igitur omnem actionem ex eo pacto adversus mulierem constitutio denegavit.

Contra leges enim pactum est, ut alius possideat et alius tributa solvat.

Ut soluto forte matrimonio fundum reddendum maritus retineat, si quid in eum utiliter impenderit, aut tributa solverit.

7) etsi pactum in stipulationem deductum] Pactum enim contra bonos mores est. Mulier enim ideo marito nubit, ut propterea ab eo utilitatem habeat. Quomodo igitur bonis moribus convenit, ut maritus fundum habeat, mulier autem periculum eius sustineat ac praeterea creditoribus satisficiat? Hodie autem nota, tributa semper a possessore exigi, sive aestimatus sit fundus, sive non aestimatus. In donatione quoque et venditione et quovis contractu, si venditor vel donator promiserint, se tributa soluturos, pactum inutile est.

8) pars instrumenti dotalis] Haud dubie enim simul cum precibus partem quoque instrumenti dotalis Principi is, qui eum consulit, obtulit, et hac parte fundorum dotalium aestimatio continebatur.

9) ex emto actio] Loco actionis ex emto, quae ab emtore ad rem tradendam instituitur, ex vendito actionem, quae a venditore movetur, Princeps dedit. Maritus res dotis aestimatas emere, mulier autem vendere videtur. Non autem erravit is, qui constitutionem dictavit. Saepe enim Iureconsultos quoque loco actionis ex emto de actione ex vendito tractare, et vice versa loco ex vendito actionis ex emto actionem dedisse invenimus. Didicisti autem, impune nos in emtione et venditione inter se actiones commutare posse, loco ex emto actionis actionem ex vendito et vice versa. Nota, licet venditio per aestimationem rerum dotalium contracta revera sit venditio, tamen pacta etiam prorsus diversa eam admittere. Quid enim commune est inter agrorum emtionem et usuras a muliere debitas?

De actione ex vendito loquitur τὸ κατὰ πόδας: Basilicus autem scripsit τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγοραστῶν, quae est ex emto actio. Thalelaeus igitur secundum textum antiquum constitutionis scripsit, constitutionem loco ex emto actionis actione ex vendito uti.

b) Hoc scholium apud Fabrotum conspicuum simile est scholio primo e Cod. Coisl. ad hoc caput edito; sed quum in fine plura habeat, quam scholium Cod. Coisl. omittendum non esse putavi. c) Sic Fabr. Malim τῷ ῥητῷ. d) Fabr. ἐν. e) Fabr. πλεωρῶν. f) Deest δύναται. g) Sic correxi. Fabr. τῷ πρώτῳ. h) Fabr. οὐδέ. Mutavi in οὐδὲν. i) Cod. Coisl. ἔκτιον. Correxi ἐκδοον. k) ζητῆται alia manu supra textum scriptum in Cod. Coisl. est. l) Mallem τῆ. Cod. Coisl. τῆν.

* Ζήτει βιβ. ιθ'. tit. ιδ'. κεφ. α'. ὃ ἐστὶν διάταξις α'. τοῦ μζ'. [tit. τοῦ δ'.] m) βιβ. τοῦ κωδ. κατὰ γούνη τὴν διάταξιν ἐκείνην καὶ τὴν ἐπ' ἐκείνῃ κειμένην διάταξιν ἐν τῷ αὐτῷ tit. περὶ τοιούτων τὰ περὶ τῶν συντελειῶν γινόμενα τοιοῦτότροπα συμφωνὰ ὀφείλεις νοεῖν, καὶ τὴν παρούσαν διάταξιν τὴν ἐξ ἔμπτο θεματίζεω ἐνδυνάμωσιν κινεῖσθαι κατὰ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τῇ τῶν τόκων καταβολῇ, οὐ μὴν καὶ τῇ τῶν τελευτάων δόσει καὶ ἀνάγκ. τὴν ἐν τῇ παρούσῃ διάταξιν τελευταίαν παραγραφὴν. καὶ αὕτη περὶ τῶν τόκων μόνων λέγει ἀνομοζεῖν τὴν ἐξ βενδιτο. καὶ μὴ θανατώσῃ, ὅτι καὶ τὴν ἐπερώτησιν ἐπὶ τούτῳ γενομένην φησὶν ἡ διάταξις ἀνόμοζον. γενικῶς γὰρ ἔμαθες ἐν τῷ τέλει τοῦ β'. θεμ. τοῦ ζ'. κεφ. τοῦ παρόντος tit. ὅτι παρόνομον n) τοῦ συμφώνου ὅπως οὔτε ἐπερώτησις γενομένη κινεῖται. ἀνάγκ. καὶ τὸ γ'. θεμ. τοῦ ββ'. κεφ. τοῦ παρόντος tit.

ογ'. ο) Ἐχων τις χρεώστην συνερώνησε πρὸς αὐτόν, μὴ ἀπαιτεῖν τὸ χρέος. ἀλλὰ μετὰ τοῦτο περιτυχὼν ὁ χρεώστης τῷ δανειστῇ τὸ ἐναντίον συνερώνησεν, ὅτι οὐ χορήγεται τούτῳ τῷ συμφώνῳ. καὶ οὐ μόνον ψιλῶς συνερώνησεν, ὅτι οὐ χορήγεται τούτῳ τῷ συμφώνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑπομνήμασι παρὰ τῷ ἄρχοντι πραγματοποιοῦνται αὐτὸ τοῦτο κατέθετο. ὁ τοίνυν δανειστὴς μετὰ τοῦτο τὸ παρὰ τοῦ χρεώστου γερόμενον συμφωνον ἔναγαγεν p) βούλεται περὶ τοῦ χρέους, καὶ ἀντιγράφει πρὸς αὐτόν ἢ διάταξις q) οὕτως. Τὰ σύμφωνα τὰ τελευταία φυλάττεσθαι χρῆναι, καὶ ἡ r) τοῦ νομίμου καὶ s) αὐτοῦ τοῦ πράγματος δικαιοσύνη ξηταῖται. διὸ εἰ τῷ συμφώνῳ τῷ προηγησαμένῳ τὸ ἀντιδικεῖν σοι μέρος μηκέτι κεραισθαι συνέθετο· καὶ τοῦτο, ὡς θεματίζεις, καὶ ἐν ὑπομνήμασι τοῦ ἄρχοντος διεβεβαίωσατο, τὴν ἀγωγήν, ἥτις πρὸς t) τοῦ πρώτου συμφώνου ὑπῆν καὶ ἤρμοιτε, γυμνάξιν οὐ κωλυθήσῃ.

ἔχων τις χρεώστην] Καλῶς πᾶν συμπέροισαι τὸ προσήμιον τῆς διατάξεως λέγον, ὅτι τὰ τελευταία σύμφωνα χρῆ φυλάττεσθαι, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον συμφωνον καὶ τοῦ β'. γενομένου ἐπὶ ἔρωται, ὡς τῶν β'. κατὰ τὸν νόμον ἐρωσόμενον. δικαίως εἶπεν ἡ διατ. τὸ τελευταῖον χρῆναι φυλάττεσθαι· οὕτως γὰρ εἶπε καὶ ἐν πρώτοις, ὅτι ἐὰν πακτεῖσθαι πρὸς τινά, μὴ ἀπαιτεῖν τὸ χρέος, κἂν μετὰ ταῦτα ἐκείνος πακτεῖσθαι, ἐξῆναι μοι ἀπαιτεῖν, ὅτι καὶ τὸ πρότερον συμφωνον ἐρωσόμενον ἔτι, καὶ τίκει τὴν οἰκίαν παραγραφὴν, καὶ διὰ τοῦτο χρεῖα γίνεται ὀφληκτικῶν. εἰ γὰρ ἀνηξίτω τὸ πρῶτον τῷ β'. συμφώνῳ, μόνον ἔμενεν εἰκότως τὸ δεύτερον συμφωνον, καὶ τὸ πρῶτον ὡς μηδὲ γερόμενον ἦν. καὶ οὐκέτι συγχρητικῶς ἐλέγομεν, ὅτι τὸ μεταγενέστερον συμφωνον χρῆ φυλάττεσθαι, ἀλλ' ὅτι μόνον ὑπο συμφώνου ἐφυλάττετο. ὅτι δὲ πᾶσι οὐ νομιμαίνεται, εἶπεν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν πρώτων. δύο οὖν ἐναντίων συμφώνων γενομένων, τὰ δύο μὲν ἐρωται τῷ νόμῳ, ἐπικρατέστερον δὲ ἐστὶ τοῦ πρώτου τοῦ δευτέρου. ἀμέλει τὸ μὲν πρότερον τίκει παραγραφὴν, τὸ δὲ δεύτερον εἰσάγει τὴν ὀφληκτικῶν. τοῦτο οὖν θέλουσα καὶ ἡ διάταξις παραστήσῃ τὸ νόμιμον εἶπε, τὰ σύμφωνα τὰ τελευταία χρῆναι φυλάττεσθαι, ὡς καὶ τῶν πρώτων ἐρωσόμενων μὲν ἐπὶ τῷ νόμῳ, παραχωροῦνται δὲ τῇ δυνάμει τοῦ δευτέρου συμφώνου. καὶ οὐκ ἀναιδέεται τῷ β'. τοῦ πρώτου, ἐπικρατέστερον δὲ ἐστὶ τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον κατὰ τὸν ταύτης [ταύτης] u) τῆς διατ. προσέχε δὲ καί, πῶς γενικῶς ἡ διάταξις πέροισται. οὐ γὰρ εἶπε, τὸ δεύτερον συμφωνον ἐπικρατέστερον εἶναι, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον, ὥστε κἂν τοιαῖα ἢ δ'. εἶτε καὶ πλείω ἐξεφωνήθη ἐναντία ἐαυτοῖς σύμφωνα, τὸ πάντων τελευταῖον ἐπικρατέστερον. καὶ γὰρ ἐν τῇ δ'. ἑστί- τουτ. σύμφωνα ἐφεξῆς ἐναντία τραχταῖσας τὸ μὲν πρῶτον εἶπε τίκει παραγραφὴν, τὸ δὲ β'. ὀφληκτικῶν, τὸ δὲ γ'. δου- πλικτικῶν, τὸ δ'. τριπλικτικῶν· καὶ ὁμοίως ἐπηγάγεν, ὅτι καὶ περαιτέρω τῶν δ'. συμφώνων ἐνδέχεται ἐναντία συμφωνῶν ἐφεξῆς γενέσθαι. μὴ στενοχωρήσῃς οὖν ἐαυτόν, θεματίζων πρῶτον καὶ δεύτερον συμφωνον μόνον, ἀλλὰ γενικῶς κανόνισον μετὰ τῆς διατάξεως, ὅτι ἐν πολλοῖς συμφώνοις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγμα-τος γενομένων τὸ μεταγενέστερον ἐπικρατέστερον ἐστὶ.

Quaere lib. 19. tit. 14. cap. 1. quod est const. l. 47. [tit. lib. 4.] Cod. Secundum illam igitur constitutionem eamque, quae post illam in eodem titulo posita est, de possessoribus eiusmodi pacta de tributis facta intelligere debes et hanc constitutionem ita exponere, ut ex empto cum effectu agatur adversus mulierem usurarum solvendarum nomine, non etiam tributorum praestandarum causa. Et lege in hac constitutione ultimam adnotationem. Haec quoque de usuris tantum ex vendito actionem competere dicit. Nec mireris, stipulationem quoque eius rei nomine factam invalidam constitutione dici. In genere enim in fine them. 9. cap. 7. huius tit. didicisti, si pactum contra leges sit, nec stipulationem factam vim habere. Lege et them. 3. cap. 52. hui. tit.

LXXIII. Quidam, qui debitorem habebat 1), cum eo pactus est, ne debitum peteret. Postea autem debitor, qui in creditorem inciderat, contrarium pactus est, se hoc pacto non usurum 2): et non solum nudo consensu pactus est, se eo pacto non usurum, sed id etiam apud acta Praesidis asseveravit. Creditor igitur post tale pactum a debitore factum agere vult debiti nomine, eique constituto ita rescribit. Pacta novissima 3) servari oportere, tam iuris, quam ipsius rei aequitas postulat 4). Quapropter si conventionione, quae praecessit, diversa pars usuram se non esse consensit, et id, ut proponis, etiam apud acta Praesidis 5) asseveravit, actionem, quae ante priorem conventionem suberat et competeat, exercere non prohibebers 6).

L. 12. C. 11. 3.

1) quidam, qui debitorem habebat] Pulcherime prooemio constitutionis dictum est, novissima pacta servari oportere, quia primum pactum posteriore facto adhuc valet, utpote cum utrumque pactum legibus firmum sit. Merito ait constituto, novissimum pactum servari oportere. Sic enim in parte quoque prima Digestorum dicitur, si cum aliquo pactus sim, ne debitum petam, etiamsi postea ille paciscatur, ut mihi petere liceat, prius quoque pactum adhuc valere et exceptionem, quae ei inest, parere, ideoque opus esse replicatione. Nam si prius pactum posteriore tolleretur, merito posterius tantum remaneret, et prius pro non inito esset: neque amplius diceremus, novissimum pactum servari oportere, sed solum id ex consensu servatum esse. Pacto non novari, titulo de pactis partis primae Digestorum dictum est. Quum igitur duo sibi contraria pacta sunt, utrumque lege quidem valet, posterius autem priori praefertur. Certe prius pactum parit exceptionem, posterius autem replicationem introducit. Hanc iuris regulam proponere volens et constituto dixit, pacta novissima servari oportere, quum priore lege adhuc valeant, vi autem posterioris pacti cedant. Nec tollitur prius pactum posteriore, sed secundum huius constitutionis regulam posterius priori praefertur. Attende autem, quam generaliter loquatur constituto. Non enim dixit, secundum pactum praeferrri, sed novissimum, ita ut, si tria vel quatuor vel etiam plura pacta sibi contraria facta fuerint, novissimum omnium obtineat. Nam et libr. Institutionum 4. de pactis deinceps contrariis agitur et dicitur, primum parere exceptionem, secundum replicationem, tertium duplicationem, quartum triplicationem: et tamen additur, etiam plura, quam quatuor, pacta contraria deinceps fieri posse. Ne igitur te in angustias deducas, primo et secundo tantum pacto posito, sed generaliter cum constitutione regulam adoptes, inter plura pacta eadem de re eondita novissimum obtinere.

m) tit. τοῦ δ'. inserui, quum desint in Cod. Coisl. n) Cod. Coisl. περὶ νόμον. Correxī παρανόμον. o) Ita Cod. Coisl. Fabr. obf. p) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἐνάγειν. q) Sic Cod. Coisl. Fabr. ὁ βουλεύς. r) Cod. Coisl. addit ἡ, quod hic apud Fabr. deest. s) Fabr. ante αὐτοῦ ponit ἡ, quod in Cod. Coisl. deest. t) Sic Cod. Coisl. Fabr. περὶ. u) Cod. Coisl. ταύτης bis habet; quamobrem alterum, quod abundat, uncis inclusi.

ὅτι οὐ χρήσεται τούτῳ τῷ συμφώνῳ] † Ἐὰν τινὸν συνεφωνήθῃ πρότερον περὶ ἐκκινήσεως, ἵνα ἐνέχομαι* εἴτα ἐποήσω συμφώνον, ἵνα μὴ ἐνέχομαι, τὸ μετὰ ταῦτα συμφώνον οὐκ ἔρρωται, ἀλλὰ τὸ πρότερον. [Sch. r. l. 767.]

τὰ σύμφωνα τὰ τελευταῖα] Θεοδώρου. Τοῖς τελευταίοις πάσιτος προσέχομεν* ἀναιροῦσι γὰρ τὰ πρότερα. ὁμοίως βιβ. δ. tit. vδ. διατ. η.

Καλῶς εἶπεν ἡ διάταξις, τὰ τελευταῖα καὶ οὐ τὰ β'. ὡςτε κἄν πλείω ἦσιν τρία ἢ δ'. ἐξεφωνήθῃ ἐναντίῳ αὐτοῖς συμφώνον, τὰ τελευταῖα κρατεῖ, ὡς βιβ. δ. τῶν ἴσπι. tit. ιγ'. καὶ σημειῶσαι, ὅτι μὲν πολλῶν συμφώνων περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος γινόμενον τὸ μεταγενέστερον ἐστὶν ἐπικρατέστερον. αἰετὶ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους τὰ δευτέρω τῶν πρώτων εἰδὼν ἐπικρατέστερα.

ἐξαιτεῖ] Δικαίον ἐστὶ, μὴ τὰ ποτὲ δόξαντα ἡμῶν ἐρροῦσθαι, ἀλλὰ τὰ γιν' δοκούντα. πρὸς ἑκάτερον οὖν ἀπέδωκεν ἡ διάταξις, ὅτι καὶ τῷ νόμῳ καὶ τῷ δικαίῳ γνωρίζεται τὸ φυλαττέον τὰ τελευταῖα σύμφωνον.

ἐν ὑπομνήμασι τοῦ ἀρχοντος] Ὁ γὰρ χρεώστης ἐπάκτευσεν, ὡς οὐκέτι κέχομαι τῷ συμφώνῳ. καὶ σημειῶσαι, ὅτι τὸ συμφώνον ἔρρωται. τὸ δὲ ἐν ὑπομνήμασι ἀρχοντος καταθεῖσθαι, πρὸς κράτιον εἶρηται* ταῦτον γὰρ ἦν, εἰ καὶ δίχα ὑπομνημάτων ἀπετάξατο κερῶσθαι τῷ συμφώνῳ.

οὐ καλυθῆσῃ] Αἰὶ τῆς ἀντιπαραγραφῆς, εἴγε ἐκείνος τῆ τοῦ πρώτου συμφώνου παραγραφῆς χρῆσεται.

Ἐὶ γὰρ ἀντιθῆσαι σοι τὴν τοῦ πάκτου παραγραφὴν, ἐκβάλλεις αὐτὴν τῆ δευτέρου συμφώνου ὑπεκρίκασιον. τοῦτο οὖν ἐστὶ, οὐ καλυθῆσῃ κινήσει.

L. 13. C. II. 3. ὁδ'. v) Ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει συναλλαγμάτων τότε τυποῦται ἀπὸ συμφώνου ἀγωγή, ἕταν w) κατὰ χρόνον τοῦ συναλλάγματος x) γένηται τὸ σύμφωνα y). εἰ γὰρ ἐξ ἰντεροβάλλο z) γένηται τοῦτο, οὐκ ἀγωγήν, ἀλλὰ παραγραφὴν γενεῖ.

ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει συναλλαγμάτων] Ὅπερ κενονόμισται ἡμῶν ἐν τῷ δὲ πάσιτος τῶν πρώτων, τοῦτο καὶ ἡ διάταξις αὐτῆ κενονόμει, ὅτι ἐπὶ τῶν βόνα φίδε συναλλαγμάτων τότε τυποῦται ἀπὸ πάκτου ἀγωγή, ὅταν ἐξ κοντινέτω ἦσιν ἐν τοῦ παραχρημα τὸ σύμφωνα γένηται* εἰ γὰρ ἐξ ἰντεροβάλλο ἦσιν μετὰ χρόνον τὸ συναλλάγμα γένηται, τοῦτο οὐκ ἀγωγή, ἀλλὰ παραγραφὴν γενεῖ. ἔχεις τὸν κανόνα τῆς διατάξεως ἐν τῷ δὲ πάσιτος τῶν πρώτων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δὲ ἡ διάταξις ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων, εἴτα λείπει*).

* Ἐστὶν δὲ παραγραφὴ ἐξωθεν, ἔχουσα οὕτως b). Ἡ c) ἀκρά διαφάσει τῶν συναλλαγμάτων τῆς πράσεως καὶ τῆς ἀγοράσεως d) [οὕτως ἐστὶ τὸ συναλλάγμα τῆς πράσεως καὶ τῆς ἀγοράσεως] τίεται μὲν τῷ e) ἀγοραστῆ τὴν ἐξ ἔμπτου, τῷ δὲ πρῶτῳ τὴν ἐξ βένδιου. ἡ δὲ f) φύσις τῆς ἐξ ἔμπτου g) ἐστὶν τὸ ἀπαιτεῖν ἐπερωτηθῆναι τὸν πρῶτον ἐδικαιωμένον h) τοῦ πράγματος τὸ διπλοῦν, κἄν μὴ βούληται. εἰ δὲ ἀμελήσει ὁ ἀγοραστής, ἐπερωτῆσαι αὐτὸν τὸ διπλοῦν ἢ καὶ τὸ οἰονοῦν ποσοῦν, ἀπαιτεῖται ὁ πρῶτος τὸ ἀπλοῦν μόνον i). τοῦ πράγματος ἐνικασμένον τοῦτον k) εἰ σύμφωνα γένηται ἐν l) τῆ ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος, ἵνα μὴ ἐπερωτηθῆ τὸ διπλοῦν ὁ πρῶτος, διὰ τοῦ m) συμφώνου μεταλλαγῆ n) ἢ φύσις τῆς εἰρημένης ἀγωγῆς o) τῆς ἐξ ἔμπτου, καὶ ἐμειώθη, καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ἐπερωτηθῆναι τὸ διπλοῦν ὁ πρῶτος. τοῦτο γίνεσθαι ἐπὶ μειώσει τῶν ἀγωγῶν p). ἐπὶ δὲ αὐξήσει οὕτω ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος συνεφωνήσαν, ὁ μὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν τῆ πράσεως* οἷον ὁπρῆται πρὸς τῆ ἐπερωτῆσαι τοῦ διπλοῦ καὶ ἐγγυητὴν δοῦναι ἐπερωτηθῆ, ἰδοὺ πάλιν ἠμειψῆθη ἢ ἐξ ἔμπτου ἀπὸ τοῦ τοιούτου συμφώνου, καὶ ἠξῆσε τὴν φύσιν ἐπὶ τῆ παροχῇ τοῦ ἐγγυητοῦ. οὕτω μὲν ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει τὰ ἐξ κοντινέτω πάσιτος ἦτοι τὰ ἐξ ἀρχῆς γινώ-

2) se hoc pacto non usurum] Si forte primo convenerit, ut evictionis nomine tenerer: postea vero pactus sum, ut non tenerer: posterius pactum non valet, sed prius.

3) pacta novissima] Theodori. Novissima pacta spectamus: tolluntur enim iis priora. Similiter lib. 4. tit. 54. const. 8.

Merito constitutione dicitur, novissima, et non secundum. Itaque, etsi plura, sive tria, sive quatuor pacta sibi contraria condita fuerint, novissima obtinent, ut lib. 4. Instit. tit. 13. Et nota, si plura pacta eadem de re facta fuerint, novissimum obtinere.

4) postulat] Aequum est, ut non ea, quae olim nobis placuerunt, valeant, sed ea, quae nunc placent. Ad utrumque igitur spectavit constitutio, et iuri et aequitati convenire, ut novissima pacta serventur.

5) apud acta Praesidis] Debitor enim pactus est, se pacto non amplius usurum. Et nota, pactum valere. Facti autem est, quod debitor apud acta Praesidis hoc asseveraverit: idem enim esset, si non apud acta pacti usui renuntiasset.

6) non prohibeberis] Replicatione scilicet opposita, si ille exceptione prioris pacti utatur.

Nam si pacti exceptionem tibi obiecerit, replicatione secundi pacti eum submores. Hoc igitur est, agere non prohibeberis.

LXXIV. In bonae fidei contractibus 1) tunc ex pacto actio formatur, cum tempore 2) contractus pactum fit: nam si hoc ex intervallo factum sit, non actionem, sed exceptionem parit.

1) in bonae fidei contractibus] Quod in titulo de pactis partis primae Digestorum a nobis definitum est, hoc quoque haec constitutio definit, in bonae fidei contractibus tunc ex pacto actionem formari, quum pactum ex continenti factum sit: nam si ex intervallo pactum factum sit, id non actionem, sed exceptionem parit. Regulam constitutione propositam habes in titulo de partis partis primae Digestorum, etsi constitutio e posterioribus sit.

Extrinssecus est adnotatio, quae haec dicit. Summa contractuum emtionis et venditionis divisio haec est. Contractus emtionis et venditionis emtori quidem parit actionem ex emto, venditori autem actionem ex vendito. Natura autem ex emto actionis haec est, ut exigit, ut venditor, etsi nolit, emtori evicta re duplam promittat. Si vero emtor omiserit duplam ab eo stipulari, aut aliam quamlibet quantitatem, a venditore simplum tantum exigitur. Si igitur initio contractus pactum scriptum sit, ne venditor evicta re duplum promitteret, pacto natura actionis ex emto commemoratae mutata est et imminuta, nec venditor duplam promittere cogitur. Hoc fit ad minuendas actiones. Ad augendam vero actionem initio contractus pacti sunt, quod naturae venditionis non inest: verbi causa quum praeter duplae stipulationem etiam fideiussorem dari promissum est, rursus ex emto actio pacto eiusmodi mutata, et natura eius aucta est datione fideiussoris. Sic igitur in bonae fidei contractibus pacta ex continenti sive in initio contractus interposita actionem transformant. Quae ex intervallo sive

v) Ita Cod. Coisl. Fabr. ογ'. w) Ita Cod. Coisl. Fabr. ὅτ' ἄν. x) Ita Cod. Coisl. Fabr. ὅτ' ἄν ἐκ τοῦ κατέχοτος. y) Ita Cod. Coisl. Fabr. τὸ σύμφωνα γένηται. z) Ita Cod. Coisl. Fabr. ἐξ ἀμφιβάλλου. a) Haec verba εἴτα λείπει prorsus abundare videntur, et in Scholio Theodori postea exhibito desunt. b) Inde ab ἀκρά διαφάσει hoc scholium habet Fabr. c) ἢ deest apud Fabr. d) Fabr. add. post ἀγοράσεως, uti habet pro ἀγοράσεως, οὕτως ἐστὶ. τὸ συναλλάγμα τῆς πράσεως καὶ τῆς ἀγοράσεως. Haec in Cod. Coisl. desunt. e) Fabr. τῷ μὲν. f) Fabr. οὖν. g) Fabr. semper ἔμπτου et βενδίω. h) Malim ἐνικασμένον. i) μόνον apud Fabr. deest. k) τοῖνον deest apud Fabr. l) Fabr. ἢ σύμφωνα γέρονε τῆ. m) Fabr. καὶ ἐκ τοῦτον τοῦ n) Fabr. μεταλλάγη. Cod. Coisl. μετάλλαγμα, quod nullum praebet sensum, nisi addas ἔλασθαι vel simile quid. nn) Fabr. addit τῆς περὶ πράγματος ἦτοι. o) Fabr. τῆς ἀγωγῆς, qui loco eorum, quae in Cod. Coisl. leguntur usque ad πάλιν ἠμειψῆθη, haec habet: ἐπεὶ δὲ φύσις αὐτῆς μὴ ἔχει πρὸς τῆ ἀπαιτεῖσαι τῆς ἐπερωτῆσεως τοῦ διπλοῦ καὶ ἐγγυητὴν αὐτὸν προσκαταθεθῆναι, εἰ συνεφωνήθη ἐξ ἀρχῆς δοῦναι καὶ ἐγγυητὴν πρὸς τῆ ἐπερωτῆσαι τοῦ διπλοῦ, πάλιν ἠμειψῆθη κ. τ. λ.

μετατυποῦσι τὴν ἀγωγήν. τὰ ὃ) ἐξ ἰντερβάλλο ἦτοι 4) τὰ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἦτοι τῶν καλῆ πίστει, εἰ μὲν μισοπικὰ ἐστὶν 1) τοῦ συναλλάγματος (θές γὰρ, ὅτι συνέδοξε, τὸν πρῶτην μὴ ἐπερωτηθῆναι τὸ διπλάσιον, ὅπερ ἡ φύσις ἔχει τοῦ συναλλάγματος καὶ παραπέτηγε τῆ ἐξ ἔμπτω 2)), οὐχ ὡσαύτως 3) μετατυποῦ αὐτὴν καὶ οὐκ ἀπαιτεῖ τὸν πρῶτην ἐπερωτηθῆναι τὸ διπλάσιον. εἰ δὲ ἀδύνηκ᾽ 4) τοῦ συναλλάγματος (θές γὰρ, ὅτι συνέδοξε τὸν πρῶτην καὶ ἐγγυητὴν παρασχέειν τῆς ἐπερωτήσεως 5) τοῦ διπλασίου, ὅπερ ἡ ἐξ ἔμπτω καὶ φύσις οὐκ ἔχει), οὐκ ἀμείβει αὐτὴν τοῦτο τὸ συμφῶνον 6)), οὐδὲ αὖξαι ἢ μετατυποῦ αὐτὴν παραγραφῆν 7) χαρίζεται τῷ ἡγορῶντι, καὶ εἴν οὐκ ἐφθασε δοθῆναι 8) τὸ τίμημα καὶ ἐναχθῆ περὶ αὐτοῦ τῆ 9) ἐξ βένδιτο ἦτοι τῆ ἀπαιτοσύτῃ τὸ τίμημα του διαπραθέντος πράγματος α), παρατίθησι β) ταύτην τὴν ἀπὸ τοῦ συμφῶνον παραγραφῆν, ἀπαιτῶν γ), κατὰ τὰ συνδεδογμένα καὶ ἐγγυητὴν ἐπὶ τῆ ἐπερωτήσει του διπλασίου αὐτῷ παρασχεθῆναι 10) ὡστε εἰ μὴ 11) εὐθεθῆ ἐναγομειος περὶ τοῦ τίμηματος, ἀλλ' ἐφθασεν 12) δοῦναι αὐτό, οὐκ ἀφείλεται ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου 13) συμφῶνον ἐπὶ αὐξήσει τῆς ἀγωγῆς περὶ τοῦ δοῦναι τὸν πρῶτην ἐγγυητὴν παρὰ τὸ διπλάσιον 14).

* Λεῖγμα ἢ τῶν στήκτων ἐπὶ τῶν ἐξ κοντινέντι πύκτων ἐκ μέρους του ἐναγομένου 1). εἰ . . . ρωτήσεν 2) τις τινὰ καθ' ὅπως ὁ νομίσματα, ἐφ' ὅσον ἀμέμπτως καταβάλλει τοὺς τόκους ὁ ἐναγομειος, μὴ ἀπαιτηθῆναι αὐτόν. τοῦτο τὸ συμφῶνον ἐν ἀρχῇ γινόμενον 3) τὴν φύσιν ἀμείβει τοῦ συναλλάγματος καὶ τὴν καθαρῶν 4) καὶ στήκτων ἐκ στυπουλάτου 5) ἦτοι τὴν ἀπαιτησὶν τὴν 6) ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφῶνον 7) ἀποκρίσεως μεταποιεῖ, καὶ αἰρετήν εἶναι παρασκευάζει 8), καὶ τῶν τόκων ἐγγυητότως δεδομένων ἀγογῆ ἢ ἀπαιτήσεως 9) αὐτῶν 10). τὰ δὲ ἐξ ἰντερβάλλο 11) ἦτοι τὰ μὴ ἐν ἀρχῇ γενομένα 12) τοῦ συναλλάγματος 13) οὔτε μετατυποῦσιν αὐτὴν 14). παραγραφῆν δὲ 15) καὶ μόνον τῷ ὅφω χαρίζεται 16). ἀλλ' ὅτε μὴ εὐθεθῆ ἐναγομειος, ἀλλ' ἐνάγων, οὐδὲ ἐκ τούτου τοῦ συμφῶνον ἀφείλεθῆσεται. [Sch. s. 1. 767. sq.]

* Θεοδώρου. Τὰ ἐξ κοντινέντι πύκτα ἐπὶ τῶν βόνα φίδε ἀγογῶν μετατυποῦσι τὴν ἀγωγήν, τὰ δὲ ἐξ ἰντερβάλλο παραγραφῆν τίκτουσι. ἀνάγνωθι βιβ. δ. tit. γδ. διατ. β. ἦτοι βιβ. ιθ'. tit. α'. 2) ὅπερ κενώσονται ἡμῖν ἐν τῷ δὲ πύκτις τῶν πρώτων, τοῦτο καὶ αὐτῆ ἢ διατάξεις κενώνεται, ὅτι ἐπὶ τῶν βόνα φίδε συναλλαγμάτων τότε τυποῦται ἀπὸ πύκτων ἀγωγή, ὅτε ἐξ κοντινέντι ἦτοι ἐκ τοῦ παρασχεθῆ τὸ συμφῶνον γένηται, εἰ γὰρ ἐξ ἰντερβάλλο ἦτοι μετὰ χρόνον τὸ συναλλάγμα γένηται, τοῦτο οὐκ ἀγωγήν, ἀλλὰ παραγραφῆν τίκται. ἔχεις τὸν κενόνα τῆς διατάξεως ἐν τῷ δὲ πύκτις τῶν πρώτων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἢ διατάξεις ἐστὶ τῶν μεταγενεστέρων.

κατὰ χρόνον] † Ὅταν κατὰ τὴν τοῦ συναλλάγματος ἀρχὴν γένηται συμφῶνον, τοῦτέστι μετὰ τὸ πρῶτον συναλλάγμα, ἐξ κοντινέντι, ἦτοι ὅταν κατ' ἀρχὴν α) καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ συναλλάγματος συμφῶνον γένηται. [Sch. s. 1. 767.]

οε'. β) Κἂν προστίμω ἕποπέση τις, ὡς μὴ πληρῶν τὰ συμφωνηθέντα, οὐ προσκυροῦται ἢ οὐσία αὐτοῦ τῷ ἰδίῳ διαδίκῳ ἐκτὸς ὄροντος.

ος'. γ) Τὸ συμφῶνον τοῦτο, ὅπερ τῷ προικίῳ δικαιώματι προσελήφθη, ὡς εἴν ὁ πατήρ τὸν δ) βίον ἐπέξελθη, ἐξ ἴσης μοίρας αὐτὴν τὴν θυγατέρα σὺν τῷ ἀδελφεῷ κληρονόμον τοῦ ἰδίου πατρὸς εἶναι, οὐδεμίαν ἐνοχλὴν ὑπενωτίαν ποιεῖ 6), οὐδὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς τῆς κόρης δένεται ἀφαιρεῖσθαι.

p) Fabr. add. δέ. q) Fabr. ἦγον. r) Fabr. ἐστι. s) Fabr. παραπέμει τὴν ἐξ ἔμπτω. t) Fabr. οὐχ ὡσαύτως. Recte. Cod. Coisl. οὐχ omittit. u) Fabr. add. ἐστι. v) Fabr. ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσῃ. w) Fabr. τούτῳ τῷ συμφῶνω. x) Fabr. δὲ addit post παραγραφῆν. y) Fabr. δοῦναι. z) τῇ deest ap. Fabr. a) Fabr. τοῦ διαπρ. πραγμ. τὸ τίμημα. b) Fabr. ἀντιτίθησι. c) Fabr. ἀπαιτοῦντι. Sed Cod. Coisl. recte ἀπαιτῶν. d) Fabr. εἰ omittit. e) Fabr. ἐφθασε. f) Cod. γινόμενου. g) Fabr. haec habet, quae desunt in Cod. Coisl. ἐπὶ αὐξήσει τῆς ἀγωγῆς περὶ τοῦ δοῦναι τὸν πρῶτην ἐγγυητὴν παρὰ τὸ διπλάσιον. Cod. Coisl. τοῦ διπλασίου. h) Hoc scholium dedi e Cod. Coisl. i) Fabr. haec: παράδειγμα δὲ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς ἐπὶ τῶν ἐξ κοντινέντι, τοῦτέστι τῶν ἐξ ἀρχῆς γενομένων συμφῶνων. Cod. Coisl. ut est in textu. k) Fabr. ἐγγεωσθησέ τις τινὲ ῥ'. νομίσματι. συμφῶνον δὲ γέγονεν ἐξ ἀρχῆς τοῦ συναλλάγματος, ὡστε τὰ ῥ'. νομίσματα, ἐφ' ὅσον ἀμέμπτως καταβάλλει τοὺς τόκους, μὴ ἀπαιτηθῆναι. Cod. Coisl. ut in textu. l) Fabr. ταῦτα τὰ συμφῶνα ἐξ ἀρχῆς γινόμενα. m) Fabr. add. δέ. n) Fabr. στυπουλάτιον. o) τὴν deest apud Fabr. p) Fabr. συμφῶνω. q) Fabr. αἰρετήν παρασκευάζει. r) Fabr. ἀνάδοσις. s) αὐτῶν deest ap. Fabr. t) Fabr. ἰντερβάλλω. u) γενομένα deest ap. Fabr. v) Fabr. τοῦ συναλλ. ἀμείβει. w) Fabr. μεταποιεῖ τὴν ἀγωγήν. x) δὲ deest apud Fabr. y) Usque ad χαρίζεται Fabr. hoc scholium habet. z) Quae sequuntur, simillima sunt primo ad hoc capitulum scholio. a) Fabr. καταρχῆν. b) Cod. Coisl. οε'. Fabr. οδ'. c) Ita Cod. Coisl. Fabr. οε'. Legitur hoc caput in Syn. p. 290. d) Fabr. τό. Cod. Coisl. et Syn. τόν. e) Sic Cod. Coisl. Fabr. ποιεῖν.

postea iisdem bonae fidei contractibus adficiuntur, siquidem detrahant aliquid contractui (pone enim, convenisse, ne venditor duplam promitteret, quod natura contractus continetur et actioni ex emto inest), non eodem modo ipsam transformant, nec emtor aget, ut venditor duplam promittat. Si vero pacta aliquid adiciant contractui (pone enim convenisse, ut venditor etiam fideiussorem stipulationis duplae praestaret, quod natura ex emto actionis non continetur), pactum tale ipsam non mutat, neque auget aut transformat ipsam: exceptionem autem emtori praestat: et si nondum pretium solverit, eiusque nomine actione ex vendito, qua pretium rei venditae petitur, conveniatur, hanc exceptionem ex pacto opponit, desiderans, ut secundum placita fideiussor quoque duplae stipulationis nomine sibi praestet. Itaque si de pretio non conventus sit, sed antea iam illud dederit, pactum postea ad augendam actionem factum de fideiussore a venditore praeter duplum dando ei non prodest.

Exemplum pactorum ex continenti ex parte rei in stricti iuris contractibus hoc est. Centum sibi dari quis ab aliquo pure stipulatus, pactus est, ne ab eo peteret, quamdiu usuras debitor sine mora solveret. Hoc pactum initio factum naturam contractus mutat, et actionem ex stipulatu sive petitionem ex interrogatione et congrua responsione puram et strictam transformat et conditionalem efficit, et si usurae sine mora solvantur, earum petitio cessat. Pacta vero ex intervallo sive non in exordio contractus facta in praedictis strictis actionibus neque naturam contractus mutant, neque eam transformant: sed reo tantum exceptionem praestant. Sed si non conveniatur, sed agat, neque pactum ei proderit.

Theodori. Pacta ex continenti facta in bonae fidei actionibus actionem transformant: pacta autem ex intervallo facta exceptionem gignunt. Lege lib. 4. tit. 54. const. 2. sive libri 19. tit. 1. Quod in titulo de pactis partis primae Digestorum a nobis definitum est, hoc haec quoque constitutio definit, in bonae fidei contractibus tunc ex pacto actionem formari, quum ex continenti pactum factum sit: nam si ex intervallo sive post initum contractum factum sit, id non actionem, sed exceptionem parit. Regulam constitutione propositam habes in titulo de pactis partis primae Digestorum, licet constitutio et posterioribus sit.

2) tempore] Quum in ingressu contractus pactum interpositum est, hoc est, post primum contractum. Ex continenti, id est, cum in initio et tempore contractus pactum factum est.

LXXV. Licet quis poenam commiserit, quod promissa non impleverit, tamen bona eius citra magistratum adversario eius non addicuntur. L. 14. C. II. 3.

LXXVI. Pactum hoc, quod dotali instrumento 1) comprehensum est, ut, si pater vita fungeretur, ex aequa portione filia cum fratre heres patri suo esset, nullam obligationem 2) contrariam constituit, neque libertatem testamenti faciendi patri mulieris potest auferre. L. 15. C. eod.

προικίῳ δικαίωματι] Θεοδώρου. Οὐκ ἀναιρεῖ τὸ ἐν τῷ προικίῳ συμβολαίῳ κείμενον πάκτον τὴν τεσταμεντή φακτιονα τοῦ ἐπιδότου προῖκα ὑπὲρ θυγατρὸς αὐτοῦ. τί γὰρ; ὅτι συμφωνῶν τις ἐν τῷ προικίῳ χάριτι, γράψαι κληρονόμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐξ ἴσου τῷ αὐτῆς ἀδελφῷ, εἰς ἥτιον μέρος αὐτὴν ἐνεστήσατο; ἀνάγνωθι τὴν κέ. διατ. καὶ λδ. καὶ δ. τι. τοῦ παρόντος βιβλίου, λέγουσαν, ὅτι οὐκ ἐνεχεται τις, μὴ γράψας, ὃν ὑπέσχετο ἐνεστησάσθαι κληρονόμον, κὰν ἐπερωτηθῆι τοδε. ἴσθι δὲ, ὅτι, ὡς περ οὐκ ἀναγκάζεται τὸ εἰρημένον ποιεῖν ὁ πατήρ, οὕτως οὐτε δύναται συμφωνεῖν ἐν τῷ προικίῳ, ἵνα ἀρκεσθῆι τῇ προικί αὐτοῦ ἢ θυγατρὶ καὶ μὴ κληρονομή αὐτόν. τοῦτο γὰρ εἴρηται βιβ. ε. τι. κ. διγ. γ. ἀνάγκη γὰρ πάντως γράψαι τὸν παῖδα κληρονόμον, ὡς φησι ριέ. νευρά, εἰς τὸ νόμιμον ποστημέριον κατὰ τὴν ριζ. νεαράν.

οὐδὲ μίαν ἐνοχλήν] Η' ιθ'. νεαρά τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου ἀναιρεῖ τὴν παρούσαν διάταξιν. φησὶ γὰρ ἐν μέρει οὕτως Θεοπέζουεν, μηδένα τῶν χορέων ἐπιχειρησάι τὰ δίκαια τῶν παίδων καινοτομεῖν, ὅσοις ἂν ἐν τοῖς γαμήλοις καθωμολόγησαν συμβολαίαις, τὸ ἴσον διατηρηθῆναι τοῦ κληρον πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν παίδων. ὡς εἰτις ὁφθείη τῶν ἰδίων συνθηκῶν ἀλογίους κατὰ πίσωv πρὸς τὸ ἔλαττον ἐκείνου τὴν μερίδα, ἢ καθωμολόγησε τὸ ἴσον τοῖς ἄλλοις ἀδελφοῖς, δίδους, ἴστωι, ὡς ἄκουσ ἀντοῦ καὶ ματαία ἢ ἐκ μεταμελείας βούλησις, ὃ δὲ Ρωμαῖος τὸν τε παρόντα νόμον καὶ τὴν παρούσαν νεαράν τοῦ βασιλέως ἠμῆρευσεv ἐν σημειώματι. ἔξακουστός τις Ἀγκυριανὸς τῷ νόμῳ αὐτοῦ Κωνσταντίνῳ δίδους γυναικὰ ἔγραψεν ἐν τοῖς συμφωνοῖς, τὴν λοιπὴν αὐτοῦ ἰσῆσαν ὑποστισαῖν εἰς τέσσαρας μερίδας μερισθῆναι μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, καὶ μίαν μὲν λαβεῖν τὸν Κωνσταντίνον, μίαν δὲ τὸν Λέοντα, καὶ μίαν τὸν Μιχαήλ, τοὺς νιούς αὐτοῦ, καὶ τετάρτην κατελίπεν ἑαυτοῦ. ἠμῆρευσεv οὖν ὁ Ρωμαῖος διαζῶν, ὅτι τοῦτο τὸ σύμφωνον τῷ πατρὶ μὲν τοῦ Κωνσταντίνου μεταμελείαις οὐκ ἀπολείπει χώρον, τοῖς δὲ δύο παισὶ, τῷ Λέοντι καὶ τῷ Μιχαήλ, οὐκ ὀρεγεί κατὰ τὸν πατρός ἰσῆν. οὐ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐξέθετο τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Κωνσταντίνον, καὶ τούτω μὲν παραφυλάττειν πρὸς ἀνάγκης εἶχε τὸ δ. τῆς ἰδίας ὑπόψεως. τοῖς δὲ λοιποῖς καὶ ἐν διαθήκαις καὶ ἐν συμφωνοῖς τὰς μερίδας ἀπομοιοῦν ἠδύνατο. Θεοπέζουεν γὰρ, φησὶν νεαρά νομοθεσία τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος, μηδένα τῶν χορέων ἐπιχειρεῖν καὶ ἐξῆς, ὡς ἀνωτέρω κείμεναι. τούτω μὲν οὖν ὠχρῶται τῷ νόμῳ δ, πρὸς ὃν ἐκτεθεῖται τὸ σύμφωνον. οἱ δ' ἄλλοι παῖδες ἐκ τοῦ προτέρου συμφωνοῦ τοῦ πρὸς ἕτερον συντεθέντος οὐτε ἀγωγῆν, οὔτε παραγραφεῖν ἔχουσι κατὰ τοῦ πατρός. φησὶν γὰρ ἡ διάταξις τοῦ κωδ. ἡμοῖ τοῦ παρόν κεφ. τὸ σύμφωνον τοῦτο καὶ τὰ ἐξῆς.

L. 16. C. II. 3. οζ. f) Οἱ παῖδες ἐκ β) μητρὸς κληρονόμοι γραφέντες καὶ ἀμοιβαδὸν παρ' αὐτῆς ἀλλήλων διάδοχοι γινόμενοι, δύνανται συμφωνῶν τὰ περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνελεῖν.

οἱ παῖδες] * Καλῶς συμφωνοῦσιν οἱ ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους τὸ ἀναιρεῖσθαι τὸ ὑπάρχον ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ οἰκείου πατρός ἀμοιβαδὸν φιδεκομμισσον. τί γὰρ ὅτι ἐκελευσθήσασιν, ἵνα τὸ μέρος τοῦ τελευτῶντος ἐξ αὐτῶν ἀποκατασταθῆι τοῖς περιούσι; ἀνάγν. βιβ. ε. τοῦ κωδ. τι. μβ. διατ. κί. καὶ λ. ἦτοι βιβ. μδ. τι. α. κεφ. ρκη. καὶ ρια. θεμ. τελευτ. ζῆτι τὴν κα. διατ. τοῦ παρόντος τι. ἦτοι κεφ. κβ. τοῦ β. τι. τοῦ παρόντος βιβ. λέγει γὰρ, ὅτι καὶ ἀγράφος διάλυσαι ἔρρωται.

L. 17. C. eod. οη. h) Τὸ πιστεῖ καλῶ γινόμενον i) σύμφωνον, εἰ καὶ ἀγράφως γέγονεν, ἐξ ἄλλων δὲ ἀποδείξεων τοῦ πράγματος ἢ ἀλήθειαι δέκνεται, ὃ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων παραφυλάττεσθαι ποιήσει.

εἰ καὶ ἀγράφως γέγονεν] † Δι' ἀγράφου γὰρ ἡ συναίνεσις συνίσταται, ὡς ἔγνωσ ἐν τῷ με. κεφ. τοῦ κβ. βιβ. τι. α. [Sch. t. I. 768.]

L. 18. C. eod. οθ. k) Ἐὰν οἱ ἑμέτεροι l) δανεισταὶ εἰς μέρος τοῦ χρέους πρὸς ἓνα ἕκαστον ἐξ ὑμῶν ἐπελέξαντο ὡς ὀφεί-

ee) Sic Cod. Coisl. Sed deest aliquid, fortasse γυναικὸν vel simile quid. f) Sic Cod. Coisl. Fabr. οζ. g) τῆς addit Fabr. deest in Cod. Coisl. τῆς. h) Sic Cod. Coisl. Fabr. οη. In Syn legitur p. 141. i) Syn, γινόμενον. k) Sic Cod. Coisl. Fabr. οθ. l) Sic recte Fabr. Cod. Coisl. ἑμέτεροι.

1) dotali instrumento] Theodori. Pactum instrumento dotali comprehensum testamenti factionem eius, qui dotem pro filia sua dedit, non tollit. Quid enim, si is, qui in instrumento dotali pactus est, ut filiam suam ex aequa parte cum fratre eius institueret, in minore parte eam instituit? Lege const. 25. et 34. et 4. tit. huius libri, ubi dicitur, non teneri eum, qui non scripserit eum heredem, quem se instituturum promisit, licet stipulatione praevia id promiserit. Scias autem, sicut nec cogatur pater promissum facere, ita nec in instrumento dotali eum pacisci posse, ut filia eius dote contenta sit eique heres non existat. Hoc enim lib. 6. tit. 20. dig. 3. dictum est. Omnimodo enim filium heredem institui oportet, ut Nov. 115. dicitur, in legitimam portionem secundum Nov. 117.

2) nullam obligationem] Novella 19. domini Imperatoris Leonis Philosophi haec constitutionem abrogat. In parte enim eius hoc dicitur: Sancimus, ut nemo parentum iura filiorum, quibus cum reliquis liberis aequalem hereditatis portionem servatum iri in instrumentis nuptialibus sponponderint, innovare tentet. Itaque, si quis pactiones suas aspernari et illius, cui aequalem cum reliquis fratribus portionem sponpondit, portionem minorem quam omnes reliquas portiones, facere compertus fuerit, sciat is, voluntatem poenitentia mutata invalidam et irritam esse. Romanus autem hanc legem et hanc Imperatoris Novellam exemplo quodam interpretatus est. Potens quidam Ancyranus filio suo Constantino uxorem dederat et in pactis scripsit, reliqua omnia ipsius bona post mortem suam in quatuor partes dividi, et unam accipere Constantinum, alteram Leonem, tertiam Michaellem filios, et quartam reliquit. Romanus igitur iudicans exposuit, hoc pactum patri quidem Constantini poenitentiae locum non relinquere, duobus autem filiis Leoni et Michaeli adversus patrem nihil prodesse: non enim ratione eorum cautionem exposuit, sed ratione Constantini: et huic quidem quartam suorum bonorum partem servare necesse habebat: reliquorum autem portiones tam testamento quam pacto imminuere poterat. Sancimus enim, ut nova lex domini Imperatoris Leonis ait, nemo parentum tentet, et quae sequuntur, ut supra scriptum est. Hac igitur lege tutus ille est, quocum pactum initum est: reliqui liberi autem ex priore pacto cum alio inito neque actionem, neque exceptionem adversus patrem habent. Ait enim constitutio Codicis sive hoc caput: Pactum hoc et quae sequuntur.

LXXVII. Filii i) a matre heredes scripti et ab ea sibi invicem substituti, haec, quae de mutua successione statuta sunt, pacto tollere possunt.

1) liberi] Recte fratres invicem paciscuntur, ut fideicommissum mutuum testamento patris comprehensum tollatur. Quid enim si iusserit testator, partem eius, qui ex illis moreretur, superstilibus restitui? Lege lib. 6. Cod. tit. 42 const. 21. et 30. sive lib. 44. tit. 1. cap. 128. et 111. them. ult. Quaere const. 21. huius tit. sive cap. 22. tit. 2. huius lib. Ait enim, transactionem quoque in scripturam non redactam valere.

LXXVIII. Pactum bona fide interpositum, etsi in scripturam redactum non sit i), tamen si aliis probationibus rei veritas approbatur, Praeses provinciae custodiri efficiet.

1) etsi in scripturam redactum non sit] Consensus enim sine scriptura constitit, ut didicisti cap. 45. lib. 22. tit. 1.

LXXIX. Si creditores vestri i) unumquemque vestrum pro parte debiti 2) soluturum elegerunt, et

λοντας καταβυλεῖν αὐτοῖς, καὶ παραβῆναι τὸ σύμφωνον βούλονται, ὁ ἕξον τῆς ἐπιτοχίας φροντίσει, ἵνα μὴ ἄλλος ὑπὲρ ἄλλον ἀπειτηθῆ.

ἐὰν οἱ ὑμέτεροι δανεισταί] * Καλῶς^m συμφωνοῦσαν οἱ ἄλλοι προμιτῆνδοι, ὥστε μὴ εἰςⁿ τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰς μέρος ἐνδέσθαι αὐτῶν ἕκαστον^o, καὶ ἄλλος ὑπὲρ ἄλλου οὐκ ἐνδέχεται^p, ὡς βιβ. ἡ. τι. λθ'. διατ. β'. ἦτοι βιβ. κς'. τι. γ'. κεφ. ε'. [Sch. u. I. 769.]

εἰς μέρος τοῦ χρόνου] * Μὴ σοι ἐναντιωθῆ τὸ γ'. θεμ. τοῦ μ. κεφ. μᾶλλον γὰρ συμφωνεῖ τῷ παρόντι. κἀκεῖνο γὰρ διὰ τοῦτο εἶπε τοὺς δανειστὰς μὴ βλάπτεσθαι, ἐξ ὧν οἱ κληρονόμοι κατ' ἑαυτοὺς συμφωνήσαν, διότι μὴ συνήρσαν τοῖς παρὰ τῶν κληρονόμων πραχθεῖσιν ἢ ἐπελέξαντο ὁ καθεὶς τὸν καθένα. καὶ μὴ μοι εἴη, ὅτι τὸ καταδέσασθαι λαβεῖν τοὺς τόκους κατ' οὐλόκληρον ἂν, ἐνὸς ἀντιπρὸς ἑστίν κατάδηλον. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν καταδοχή. καὶ ἀνύγνωθι τὸν ἐκεί Πυλαίου, καὶ μάλιστα πλατικώτερον, πῶς οὐκ ἔστιν καταδοχή. ζῆται καὶ τὸ πς'. καὶ πς'. κεφ. ὁμοῖα τυγχάνοντα τῷ ῥηθέντι θέματι.

π'. 9) Εἰ καὶ ἰδιώται περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρους συμφωνοῦσι, καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτία δωρεάνη εἰσάγει τὸ σύμφωνον· στρατιώται ὁμοῦς ἐπὶ παράταξιν ἔξιόντες ἰσχυρῶς τὸ τοιοῦτον^r συμφωνοῦσιν.

εἰ καὶ ἰδιώται] Θεοδώρου. Παρανόμως ποιοῦσιν οἱ συμφωνοῦντες ἀλλήλους κληρονομεῖν, εἰ μὴ ἅρα στρατιώται εἰσιν· κείται γὰρ βιβ. ε'. τι. ιδ'. διατ. ε'. οὐδὲ ἀνήρ καὶ γυνὴ δύναται ποιῆσαι τοῦτο. ἀνύγνωθι δὲ καὶ λ'. διατ. τοῦ παρόντος γ'. τι. καὶ ἰσθι, ὅτι εἴρηται ἐν τῷ δ'. βιβ. τι. λς'. διατ. δ'. ὡς δύναται τινες συμφωνεῖν, ὥστε τὰ αὐτῶν ἐξ ἴσου διαιμερῶσθαι, κἂν μὴ οἷσι κοινωνοὶ, κἂν τελευτήσῃ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐπὶ διαθήκῃ, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου. μὴ λάθωσιν σε ἢ ε'. καὶ ε'. διατ. τοῦ κδ'. τι. τοῦ ε'. βιβ. λέγουσα, δύνασθαι τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα ἀλλήλους γράφειν κληρονόμους, οὐκ ἀπὸ συμφώνου δηλονότι. σημειώσαι τὴν λεγομένην ἀλληλοκληρονομίαν. ζῆται βιβ. μγ'. κεφ. δ'. καὶ τοῦ μδ'. βιβ. τι. α'. κεφ. νς'.

† Παρανόμως γὰρ συμφωνοῦσι τινες ἀλλήλοις κληρονομεῖν, εἰ μὴ ἅρα στρατιώται εἰσιν. οὐδὲ γὰρ ἀνήρ καὶ γυνὴ τοῦτο δύναται ποιεῖν ἀπὸ συμφώνου· κατὰ διαθήκας δὲ κληρονομοῦσιν. [Sch. x. I. 769.]

πα'. 9) Αἱ δεσποτεῖαι τῶν πραγμάτων διὰ παραδόσεως καὶ χρήσεως^s μεταφέρονται, οὐ μὴν διὰ ψιλοῦ συμφώνου^t.

αἱ δεσποτεῖαι] Τοῦ αὐτοῦ^v. Δεσποτεῖα οὐ μεταφέρεται ἐπὶ τινι διὰ πᾶκτου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιτοχίας καὶ οὐσον-καπίονος, εἶν δηλονότι ὁ τυχὼν τοῦ πᾶκτου οὐκ ἐνδεθῆ νειόμενος. οὗ δὲ δεσποτεῖα διὰ τῆς ἐπιτοχίας μεταφέρεται, φησὶ καὶ βιβ. γ'. τι. ις'. διατ. ιε'.

διὰ παραδόσεως] Καλῶς εἶπε, διὰ παραδόσεως καὶ χρήσεως. ἢ γὰρ δεσποτεῖα ἢ διὰ παραδόσεως προσγίνεται ἀπὸ τοῦ δεσποτου γενομένης, ἢ διὰ χρήσεως, τουτέστι καλῆ πίστεως νομῆς. δεσποτεῖα γὰρ διὰ ταύτης οὐ περιποιεῖται, εἰ μὴ διὰ τῆς τριακονταετίας παραγραφῆς. περὶ αὐτοῦ σὺν εὑρησεις ἐν τῷ θ'. κεφ. τοῦ ιδ'. τι. τοῦ ν'. βιβ.

† Παραδόσει καὶ χρήσει συνισταμέναις κυριότησι, οὐ μὴν ψιλοῖς συμφώνοις αἱ δεσποτεῖαι μεταφέρονται, ἦτοι, ἢ ἔξουσία τοῦ πράγματος, ἦτοι τὸ ἔχειν δεσποτεῖαν ἐπὶ τινι πράγματι καὶ διὰ τοῦ χρόνου δεσποτεῖαν τότε συνίσταται, ὅτε καὶ διὰ χρήσεως τις κυριεύσει τοῦ πράγματος, οὐ μὴν ἀπὸ συμφώνου τὸ πρᾶγμα τις κτήσεται. [Sch. y. I. 769.]

πβ'. w) Ὅποτε θεματίξεις περὶ τῆς κληρονομίας^x τῶν σῶν ἀδελφῶν ἡγγραφον γεγονέναι σύμφωνον, ὥστε ἐξ ἴσων μερῶν ἑμῶς αὐτῆν διελέσθαι^y, καὶ ψυχῆ

m) Hoc scholium etiam Fabr. habet. Post καλῶς addit γὰρ. n) Fabr. ὡς εἰς. o) Fabr. ἕκαστον αὐτῶν. p) Fabr. κατέχειται. Reliqua huius scholii apud Fabr. desunt. q) Ita Cod. Coisl. Fabr. οθ'. In Syn. legitur p. 141. et 477. r) τὸ τοιοῦτον Fabr. Deest in Cod. Coisl. Syn. τὸ τοιοῦτο. s) Sic Cod. Coisl. Fabr. π'. In Syn. legitur p. 141. et 142. t) Syn. p. 141. παραδόσεων καὶ χρήσεων. u) In Syn. p. 142. ita hoc caput habetur: παραδόσει καὶ διὰ χρήσεως ἐπισταμένης (Leuncl. ad marg. ἐπισταμέναις) κυριότησιν, οὐ μόνον ψιλοῖς συμφώνοις αἱ δεσποτεῖαι μεταφέρονται. v) i e. Theodori. w) Ita Cod. Coisl. Fabr. πδ'. x) Haec, quae Fabr. habet, desunt in textu Cod. Coisl. sed in marg. alia manu adscripta sunt. y) Fabr. εἰλέσθαι. Cod. Coisl. ut in textu.

factum violare volunt, Praeses provinciae, ne alter pro altero conveniatur, providebit.

1) si creditores vestri] Recte rei promittendi paciscuntur, ut unus quisque eorum non in solidum, sed pro parte teneatur: et alter pro altero non tenetur, ut lib. 8. tit. 39. const. 2. sive lib. 26. tit. 3. cap. 5.

2) pro parte debiti] Ne repugnare tibi videatur them. 3. cap. 40. Imo cum hoc capitulo congruit. Nam illud quoque ideo creditoribus non nocere ea dixit, quae heredes inter semet ipsos pacti sunt, quod iis, quae ab heredibus acta sunt, non consenserint vel singuli singulos elegerint. Nec mihi obiciat, si quis usuras in solidum ab uno acceperit, id manifesto esse pacti ratihabitionem. Hoc enim non est pacti ratihabitionem. Et lege ibi Antiquum et latius diseas, cur ratihabitionem pacti non sit. Quaere et cap. 86. et 87. themati dicto similia.

LXXX. Licet pagani¹⁾ de mutua successione inutiliter paciscuntur, et ne mortis quidem causa donationem hoc pactum contineat, tamen milites in aciem exeuntes valide tale quid paciscuntur.

L. 19. C. II. 3.

1) licet pagani] Theodori. Contra leges faciunt, qui paciscuntur, ut sibi invicem heredes existant, nisi forte milites sint. Dicitur enim lib. 5. tit. 14. const. 5. nec maritum et uxorem hoc facere posse. Legas et const. 30. huius tit. 3. et scias, lib. 4. tit. 37. const. 4. dici, posse quosdam pacisci, ut bona pro aequis partibus dividantur, licet socii non sint, sive quis eorum testatus, sive intestatus decesserit. Ne te lateant const. 5. et 6. tit. 24. lib. 6 quibus dicitur, maritum et uxorem se invicem heredes scribere posse, videlicet non ex pacto. Nota mutuum successionem sic dictam. Quaere lib. 43. cap. 4. et lib. 44. tit. 1. cap. 57.

Contra leges enim paciscuntur, qui paciscuntur, ut sibi invicem heredes existant, nisi forte milites sint: nec enim maritus et uxor pacto hoc facere possunt: ex testamento autem sibi invicem heredes existunt.

LXXXI. Dominia¹⁾ rerum traditione²⁾ et usucapione transferuntur, non nudo pacto.

L. 20. C. eod.

1) dominia] Eiusdem. Dominium in aliquem non pacto transferitur, sed traditione et usucapione, si scilicet ille, qui pactum iniit, non possederit. Dominium autem traditione transferri, dicitur quoque lib. 3. tit. 16. const. 15.

2) traditione] Recte dicitur, traditione et usucapione. Dominium enim aut traditione a domino facta acquiritur, aut usucapione, id est, bonae fidei possessione. Sine hac enim dominium non acquiritur, nisi per praescriptionem triginta annorum. Hoc igitur reperies cap. 9. tit. 14. lib. 50.

Traditionibus et usucapionibus, nec vero nudis pactis dominia transferuntur, id est, rei potestas sive acquisitio domini rei cuiusdam per usucapionem quoque tunc procedit, cum quis per usum rem acquirit, non etiam cum rem ex pacto quis possidet.

LXXXII. Cum proponas, de hereditate¹⁾ fratrum tuorum sine scriptura pactum esse conditum, ut ex aequis partibus²⁾ inter vos divideretur, et transactio-

L. 21. C. eod.

διαλύσεως τὸ ²⁾ σύμφωναν γεγοῦναι· εἰ μὲν νέμη τὰ πράγματα, δύναιται σοι τὸ τοιοῦτον σύμφωναν βοηθῆσαι. εἰ δὲ ὁ ἀντιδικὸς σου νέμεται, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔξεις ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου συμφώνου, εἰ μὴ δι' ἐπερωτήσεως ἑαυτοῦ ³⁾ προενοήσω.

περὶ κληρονομίας] Τοῦ αὐτοῦ ^{b)}. Ὁ ἐπὶ διαμέσει πράγματος διαλυόμενος, εἰ μὲν νέμεται, ἔχει τὸ ἀσφαλὲς ἐπὶ τῷ λαγόντι αὐτῷ μέρει ἀπὸ τῶν πάντων· εἰ δὲ οὐ νέμεται, οὐκ ἔχει ἀγωγὴν, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἐπερωτήσε. μὴ οὖν ἐναντιωθῆ σοι ἢ λς'. διατ. τοῦ δ. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. λέγουσα, ὅτι ὁ μὴ ἔχων τὰ δόξαντα πράγματα, κἂν οὐκ ἀνατρέφει διάλυσιν, ἀλλ' οὖν κινεῖ ἐπὶ τοῖς συμφωνηθεῖσι καὶ δηλοῦσι τὴν πραγματικῆς βεβήβης ἀγωγὴν κατὰ τὴν ε'. διατ. τοῦ αὐτοῦ εἰρημένου δ. τιτ. ἢ γὰρ προκειμένη διάταξις περὶ διανεμήσεως διαλέγεται· καὶ σημείωσαι τὴν διαφορὰν. χρεῖα γὰρ ἐπὶ τῶν διαρουμενῶν πραγμάτων οὐ μόνον ἐπερωτήσεις, ἀλλὰ καὶ παραδόσεως, ἐπεὶ οὐκ ἔχει τὸ ἀσφαλὲς ὁ λαβὼν αὐτά.

ἐξ ἴσων μερῶν] † Ὡστε τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξ ἴσου διαμερισθῆναι, κἂν μὴ εἰσι κοινωνοί, κἂν εἷς ἐξ αὐτῶν τελετήσῃ ἐπὶ διαθήρῃ ἢ ἐξ ἀδιαθέτου. [Sch. z. I. 769.]

7. 22. C. II. 3. πγ'. c) Μηδὲν ἀδικεῖται τὸν νέον ἢ κουράτωρ ἢ ἐπίτροπος, συμφωνῶν πρὸς τὸν τούτου χρεώστην καὶ τὸ χρεὸς ἀπομειῶν.

συμφωνῶν] Τουτέστι χωρὶς τῆς παρουσίας τοῦ νέου, ἢ καὶ ἐναντιωθῆ τῷ κ. τιτ. τῆς α'. τῶν ἰστυτοῦ. τότε γὰρ ἐρροῦται μὲν τὰ πραγθέντα, δια δὲ ἀποκαταστάσεως ἀνατρέπεται ὁμοῦς. ἀνάγκη καὶ τὸν ἐν τῷ κη'. κεφ. ἴνδικα, καὶ εὐρησ καλῶς τὰ περὶ τούτων.

Ἐρωτήσις. Οὐδὲ ἀκεπιτατίονα δύναιται ποιεῖν ὁ ἐπίτροπος πρὸς πούπιλλοὺς δεβίτορας; μάθε, οὐδὲ τοῦτο δύναιται ποιεῖν ὁ ἐπίτροπος, ὡς φησὶν ἐν τῷ δὲ τουτέστις μονοβιβλῳ. εἰ μὲντοι νοβατιουσι τὸ καὶ ἡμῶς χρεὸς, τότε ὡς αὐτοὶ γεόμενοι ἔροχοι καλῶς διὰ τῆς νοβατιόνος ἢ ἀκεπιτατίονος ἐλευθεροῦσιν ἡμᾶς, οἱ μὲν γὰρ νομικοὶ καὶ ὠφελεῖσθαι καὶ ἀδικεῖσθαι τὸν πούπιλλον ἔλεγον, ἐξ ἧν ὁ ἐπίτροπος πακτενεῖ. ἢ δὲ διάταξις αὐτὴ τὸ ἀδικεῖσθαι αὐτὸν ἀνελοῦσα οὐ συνανεῖλε καὶ τὸ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν τοῦ ἐπιτρόπου γενομένων πύκτων. μόνον γὰρ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸν πούπιλλον ἀνήρηται. τὸ μὲντοι ἐνεργεῖσθαι αὐτὸν ἐκ τῶν τοῦ ἐπιτρόπου συμφωνῶν καὶ μετὰ τὴν διατάξιν ἐρροῦται.

Θεοδώρου. Τὸ τοῦ κουράτωρος σύμφωναν οὐ βλάπτει τὸν νέον. ἀνάγκη βιβ. ε'. τοῦ καδ. τιτ. λς'. διατ. κς'. καὶ τιτ. οβ'.

† Ζῆται βιβ. κς'. τιτ. ζ'. κεφ. μς'. θεμ. τελευτ. ἀπαιτεῖν οἱ ἐπίτροποι τὸ χρεὸς δύνανται, οὐ μὴν δωρεῖσθαι ἢ ἐπὶ μειώσει διαλύεσθαι. [Sch. a. I. 769.]

1. 23. C. cod. πδ'. d) Υἱὸς συμφωνῶν πρὸς χρεώστην τοῦ πατρὸς ἢ καὶ ὑποδεχόμενος παρ' αὐτοῦ τὸ χρεὸς, οὐκ ἀναιρεῖ τὴν ἀρμόζουσαν τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐνοχίην.

υἱὸς] Θεοδώρου. Γενικῶς ἢ διάταξις εἶπε, τὸν υἱὸν πακτενοῦναι μὴ βλάπτειν τὸν πατέρα. ὁμοῦς μὲνησαι ὡς εἶπον εἰς τὸ δὲ πύκτις τῶν πρώτων περὶ υἱοῦ καὶ δούλου πακτενοῦτων, καὶ ὡς συνήγαγόν σοι ὑπομνηματίζων τὴν γ'. τοῦ παρόντος ιτ. διατ. τὸ δὲ τῆς καταβολῆς νόσον πάντως κατὰ τὸ εἰρημένον τοῖς νομικοῖς περὶ πατρῶου χρεὸς. εἰ γὰρ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ πεκουλιάρχοι δεβίτορες ἦσαν οἱ καταβάλλοντες, καὶ εἶχεν ἐλευθεροῦν πεκουλίον διοίκησιν, ἠλευθεροῦντο τῆς ἐνοχῆς οἱ καταβάλλοντες αὐτῷ.

1. 24. C. cod. πε'. e) Ἄνηρ διατιθέμενος ληγῆτον ἢ φειδαικόμισσον καταλέλοιπε τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ. ἀλλ' αὐτὴ ἔχουσα κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐνοχίην ἐρρομένην καὶ ^{f)} βουλομένη τῶς κληρονόμοις παραχωρήσαι τὴν ἀπαίτησιν, πρὸς ἄλλους ^{g)} τινὰς συνεφώνησε λέγουσα·

nis animo intercessisse hanc conventionem: si quidem res possides, pactum tale tibi prodesse potest. Si vero adversarius tuus possidet, nullam ex tali pacto actionem habebis, nisi stipulatione tibi prospexeris.

1) de hereditate] Eiusdem. Qui de divisione rei transegit, si quidem possidet, de parte, quae ex pacto ei obtigit, securus erit: si vero non possidet, actionem non habet, nisi et stipulatus sit. Ne igitur repugnare tibi videatur const. 36. tit 4. huius lib. qua dicitur, eum, qui res, de quibus convenerat, non habeat, licet transactionem non rescindat, tamen eorum, quae placuerunt, nomine agere, praescriptis verbis scilicet secundum const. 5. praedicti eiusdem tit. 4. Praesens enim constitutio de divisione loquitur. Et nota differentiam. Nam in rebus divisis non solum stipulatione, sed etiam traditione opus est: alioquin non securus is erit, cui eae obtigerunt.

2) ex aequis partibus] Ut bona eorum aequis ex partibus dividerentur, licet socii non sint, et licet alter eorum testatus decesserit vel intestatus.

LXXXIII. Nihil minori noceat tutor vel curator cum debitore eius paciscens ¹⁾ et debitum imminuens.

1) paciscens] Hoc est, absente adolescente, ne repugnet tit. 20. lib. 1. Institutionum. Nam tunc, quae gesta sunt, valent quidem, sed per in integrum restitutionem revocantur. Lege et Indicem cap. 28. et haec bene tractata reperies.

Interrogatio. Num ne acceptilationem quidem tutor debitoribus pupillaribus facere potest? Ne hoc quidem tutor facere potest, ut libro singulari de tutelis dicitur. Si tamen debitum nostrum novaverint, tunc quia ipsi obligantur, recte novatione vel acceptilatione nos liberant. Iureconsulti enim pupillo pacta tutoris tam prodesse, quam obesse dicebant. Haec autem constitutio, quae damnum inferri pupillo amplius non vult, non etiam utilitatem ex pactis tutoris redundantem una sustulit. Hoc enim tantum abrogatum est, ut pupillo noceatur: ut autem pacta tutoris ei prosint, hoc etiam post constitutionem obtinet.

Theodori. Pactum curatoris adolescenti non nocet. Lege lib. 5. Cod. tit. 37. const. 26. et tit. 72.

Quaere lib. 27. tit. 7. cap. 46. them. ult. Tutores debitum petere possunt, non etiam donare vel minuendi debiti causa transigere.

LXXXIV. Filius ¹⁾ cum debitore patris paciscendo aut debitum ab eo accipiendo, obligationem patri quae sitam non tollit.

1) filius] Theodori. Generaliter dixit constitutio, filium paciscentem patri non nocere. Memineris tamen eorum, quae tit. de pactis partis primae Digestorum de filio et servo paciscentibus dixi, et quae congressi, const. 3. huius tituli explicans. Quod de solutione dictum est, omnino intellige secundum id, quod Iureconsulti de debito paterno dixerunt. Nam si ii, qui solverunt, debitores peculiare ipsius filii erant, et filius liberam peculii administrationem habebat, qui ei solvunt, obligatione liberantur.

LXXXV. Maritus testamento legatum vel fideicommissum uxori suae reliquit. Verum cum ipsa adversus heredes mariti efficacem actionem haberet et petitionem heredibus remittere vellet, cum aliis quibusdam pactum fecit his verbis: Cedo ¹⁾ vobis actio-

z) Fabr. add. τοιοῦτον, quod deest in Cod. Coisl. a) Fabr. αὐτοῦ. b) i. e. Theodori. c) Sic Cod. Coisl. Fabr. πβ. d) Sic Cod. Coisl. Fabr. πγ'. e) Sic Cod. Coisl. Fabr. πδ'. f) Fabr. add. μί, quod deest in Cod. Coisl. g) Ita Fabr. melius, quam Cod. Coisl. ἀλλήλους.